

د سنت او بدعت په هکله بهترين کتاب

سنت او بدعت

ليکونکی مولانا محمد شفيع صاحب

صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه

كل بدعة ضلالة و كل ضلالة في النار
[صحيح حديث]
هر بدعت گمراهي ده او هره گمراهي په دوزخ كي ده.

سنت او بدعت

ليكونكى مولانا مفتي محمد شفيق رحمة الله عليه
پښتو ژباړه محمد شفيق رحمانى

صديقي كتب خانه كاسي روډ كوټه

د دې کتاب ټول حقوق د خپروونکي سره خوندي دي

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم..... سنت او بدعت
 ليکوال..... مفتي اعظم مولانا محمد شفيع
 ژباړن..... محمد شفيق رحمانی
 ناشر..... ذبيح الله صديقي
 د چاپ کال..... ۲۰۰۸ع
 خپروونکی..... صديقي کتب خانه کاسي روډ کوټه
 د چاپ شمير..... زر
 د کمپيوټر چاري..... محمد يوسف
 بيه..... پنځوس روپۍ

زېږی

بناغلو هیوادوالو تاسی ته زېږی درکوو چي مور
په پښتو ژبه د دیني کتابو د چاپولو هوډ کړی دی چي
له هغو څخه گڼ شمېر پښتو کتابونه چاپ ته چمتو
سوي دي او ستاسي لاسونو ته رسېدلي دي.

گرانو هیواد والو په پښتو ژبه کي پخوا دومره
دیني لیکني نه وې نن له ښه مرغه پښتو ژبه پر مختللي
ده او لا زیاتي هڅي رواني دي مور هم پتېلې ده چي
په پښتو ژبه به کتابونه خپروو او په دې ډگر کي به له
سیالو قومونو څخه کم نه راځو او په دې به ویاړو چي
په پښتو ژبه مو دیني کتابونه تر خپلو پښتنو وروڼو
پوري ورسول انشاء الله.

مور د دیني کتابونو د خپرولو دغه لړۍ بهانده
ساتو او راتلونکي کتابونه به په دې پسې چاپ سي نور
مو وخت نه نیسم لوی څښتن مو مل روغ جوړ او
بريالي اوسئ.

ذبیح الله صدیقي

۱۹-۵-۲۰۰۸

فهرست

۸	مقدمه	۱
۱۲	د بدعت او سنت تر منځ جگړه	۲
۱۴	د بدعت عیبونه بدعت څه دی	۳
۱۸	د بدعت د نه جواز او منع کېدو وجه	۴
۲۱	بدعت د دین د بدلولو لاره ده	۵
۲۴	بدعت حسنه او بدعت سیئه	۶
۲۷	د بدعت غندنه په قرآن او حدیث کې	۷
۳۶	بدعتونه د اولیاوو په نظر کې	۸
۳۷	امام طریقت فضیل بن عیاض <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>	۹
۳۸	ابراهیم بن ادهم <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>	۱۰
۳۹	ذوالنون مصري <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>	۱۱
۴۱	بشر حافي <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>	۱۲
۴۱	ابوبکر دقاق <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>	۱۳
۴۲	ابو علي جوازني <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>	۱۴
۴۳	ابوبکر ترمذي <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>	۱۵

۴۴	ابو الحسن وراق <small>رحمة الله عليه</small>	۱۶
۴۴	ابراهيم بن شيبان <small>رحمة الله عليه</small>	۱۷
۴۵	ابو عمر زجاجي <small>رحمة الله عليه</small>	۱۸
۴۶	ابو يزيد بسطامي <small>رحمة الله عليه</small>	۱۹
۴۷	ابو محمد بن عبد الوهاب ثقفى <small>رحمة الله عليه</small>	۲۰
۴۸	سهل تستري <small>رحمة الله عليه</small>	۲۱
۴۹	ابو سليمان داراني <small>رحمة الله عليه</small>	۲۲
۵۰	ابو حفص حداد <small>رحمة الله عليه</small>	۲۳
۵۰	حمدون قصار <small>رحمة الله عليه</small>	۲۴
۵۱	احمد بن ابي الحواري <small>رحمة الله عليه</small>	۲۵
۵۲	جنيد البغدادي <small>رحمة الله عليه</small>	۲۶
۵۳	ابو عثمان جيري <small>رحمة الله عليه</small>	۲۷
۵۴	ابو الحسين نووي <small>رحمة الله عليه</small>	۲۸
۵۵	محمد بن فضل بلخي <small>رحمة الله عليه</small>	۲۹
۵۵	شاه كرمانى <small>رحمة الله عليه</small>	۳۰
۵۶	ابو سعيد خراز <small>رحمة الله عليه</small>	۳۱
۵۶	ابو العباس ابن عطاء <small>رحمة الله عليه</small>	۳۲

٥٧	ابراهيم خواص <small>رحمة الله عليه</small>	٣٣
٥٨	بنان حمال <small>رحمة الله عليه</small>	٣٤
٥٨	ابو حمزه بغدادی <small>رحمة الله عليه</small>	٣٥
٥٩	ابو اسحاق رقاشی <small>رحمة الله عليه</small>	٣٦
٥٩	ممشاد دینوری <small>رحمة الله عليه</small>	٣٧
٦٠	ابو علي روزباري <small>رحمة الله عليه</small>	٣٨
٦٠	ابو محمد عبدالله بن منازل <small>رحمة الله عليه</small>	٣٩
٦١	رواجي بدعتونه	٤٠
٦٢	د صلوة و سلام رواجي طريقه	٤١
٧٤	د اسقاط حيله يا دوره	٤٢
٨٤	د لمانحه او د روژو د فديو مسئلي	٤٣
٨٧	د نبي عليه السلام سايه	٤٤
٩٣	د اولياوو د زيارتو شرعي حيثيت	٤٥

د کتاب پای

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

په اوس دور کي د بدعت توپان خورا په شدت سره خپور شوی دی د علماوو پام يې خپلي خوا ته ور اړولی له بده مرغه دغه توپان په داسي شرايطو کي راغلی دی چي عيسويت، کميونزم او قاديانيت پر مسلمانانو له هر لوري څخه يرغلونه کوي د مسلمانانو د يو لړ ډلو يووالي ته په اوس دور کي ډېره سخته اړتيا ده بدعاتو په زوره سره سر پورته کړی دی علماء چي د عيسويت، کمونزم او قاديانيت سره په مقابله بوخت وه هغوی اړ شول چي ډگر پريريدي او داخلي انتشار ته پام وکړي پر دې غم چي څومره وژاړو لږ دی د سنت او بدعت په نامه دغه رساله د بدعاتو په رد کي د مولانا محمد شفيع صاحب د يو لړ مضامينو او رسايلو ټولگه ده ځيني يې بيلي بيلي په نورو بڼو هم خپرې شوي دي ما د لوستونکو د اسانتيا لپاره دغه مضامين سره يو ځای کړل د کتاب په بڼه مي کړه چي د مفتي صاحب تر کتلو وروسته خپريري يوه مهمه خبره دا هم چي دغه رساله بايد ډېره خپره شي تر څو ناپوهان پوهي ورڅخه ترلاسه کړي او هغوی ته د سنت روښانه لار آسانه شي.

محمد رفيع عثمانی

مقدمه

د نبي عليه السلام حديث دی چي په آخره زمانه کي به فتنې زیاتي پیدا شي، موبړ داسي زمانې ته راوتلي یو چي ټوله نړۍ فتنو نیولې ده سهار او ماښام نوي نوي فتنې راوړي د فتنو او مشکلاتو زمانه ده د سنت پر سمه لار پاتېدل مشکل دی په حديث شريف کي راځي:

العبادة الهرج كهجرة الى. (۱)

ژباړه: - د فتنو په زمانه کي عبادت داسي دي لکه څوک چي هجرت وکړي او ماته راشي په يوه بل حديث کي راځي څوک چي د امت د فساد په زمانه کي زما سنت ژوندی کړي دهغه لپاره د سلو شهيدانو اجر او ثواب دی په بل يوه حديث کي راځي د فتنو په زمانه کي د سنت سره موافق عمل ثواب د پنځوسو کسو د عمل ثواب لري

^۱: رواه مسلم، مشکات

او هغه پنځوس کسان هم دنن نه بلکي د صحابه کرامو د زمانې د پنځوسو کسانو او شه وخت چي بدعات او منکرات په نړۍ کي ډېر شي د هغه وخت د عالمانو لپاره نبي عليه السلام فرمايي چي هغوی دي خپل علم ښکاره کړي که يې داسي ونه کړه د هغه چالپاره سخت وعید دی.

(لما اخرجہ الاجري في کتاب السنة عن معاذ بن جبل^{۱۲} وسياتي تمامه).

د هرې زمانې او هر وخت عالمانو په خپل دور کي د فتنو په وخت کي د نبي عليه السلام د سنت سمي طريقې روښانه کړي ، او د بدعاتو گډوډي يې له منځه وړې ده مگر اوس فتنې ډيري شوي دي بې ديني خدای نه منل حديث نه منل او ختم نبوت نه منل هغه فتنې دي چي د اسلام تهدابونو ته ضربې ورکوي ما د فتنو په مقابل کي تر خپله وسه د دين خدمت کړی دی د تصنيف او تأليف کار مي هم کړی دی د اعتقادي بدعاتو په مقابل کي درېدلۍ يم د عملي بدعاتو په لړ کي تر اوسه خاص کار نه دی شوی زما يوه ملگري له ما وغوښتل چي د هغه د مياشتنۍ مجله لپاره د بدعت او د هغه د خرابيو په هکله

یوه مقاله ولیکم هغه د بدعت پر ضد عادت داسي ټینګار وکړ چې ما ته هیڅ د انکار کولو ځای پاته نه شو که څه هم ډیري بوختیاوي مي درلودې ما وعده ورسره وکړه که څه هم زه وخت نه لرم یوه واقعه هم راپېښه شوه چې د الله په امر سره مي یوه ورځ غرمه ډوډۍ خوړله ناپامه مي د هډوکي یو ټوټه په ستوني کي بنده شوه زه هغه وخت پوه شوم چې ټوټه په ستوني کي بنده شوې وه ما د تېرولو تدبیرونه کول مګر هډوکي په ستوني ښخ پاته شو ستوني مي خوږ شو په کراچي کي د ستوني پوه ډاکټر شفیع الدین خان په ډېره پاملرنه سره زه وکتلم وروسته یې وویل چې بې عملیاتو نه کیري بیا هغه عملیات وکړل هډوکي یې وکینښ الله جل جلاله یو ځلي بیا ژوند راکړ فکر مي وکړ چې تېر ژوند مي عبث تېر کړی دی باید چې راتلونکی ژوند په ګټورو کارو کي تېر کړم کوم تکلیف چې راباندي تېر شوی وو هغه اجازه نه راکوله چې په کار پیل وکړم ډاکټرانو او ملګرو راته ویل چې آرام وکړم وروسته مي پرېکړه وکړه چې د دارالعلوم په نوې ودانۍ کي هستوګنه پیل کړم بیا زه د برات پر دېرشمه په کال

۱۳۷۶ھ له بناره دولس ميله ليري په شرافي گوټ کي دارالعلوم ته ورغلم د هغه سيمي هوا بڼه راباندي ولکېده بيا مي د فراغت شپبو طبيعت راساز کړ ما د الله جل جلاله نوم واخيست په کار مي پيل وکړ په دوې ورځي کي پاک خدای توفيق راکړ د بدعت او سنت مقاله او دوه نور مضامين مي وليکل رساله مي بشپړه کړه کله چي انسان عزم او اراده وکړي د هغه کاميابي او ناکامي په الله جل جلاله اړه لري د انسان کونښنونه د هيڅ په معنی دي ټول کارونه الهي دي د انسان حرکت تش يوه وسيله ده.

مفتي محمد شفيع

د بدعت او سنت تر منځ جگړه

د بدعت خرابی به د قران او سنت له رویه بیان شي مگر دلته یوه خبره کوم څوک چي د سنت د اتباع او د بدعت د مخالفت بلنه ور کوي روښانه ده چي د هغه غرض د الله او د هغه د رسول رښتني محبت او د دين د ساتني پرته نور هيڅ نه دی دغه ډول که څوک په یو بدعت اخته وي هغه غرض هم د الله او د هغه د رسول د محبت وي او د نبي عليه السلام دغه فرمان مني چي بدعت گمراهي ده او بد دی توپير يوازي دا دی چي د ناپوهی له کبله هغه بدعت ته بدعت نه وايي بلکي عبادت يې بولي د الله او د نبي عليه السلام د رضایت وسيله يې بولي د دې لپاره مهمه ده چي د مسلمان خیر غوښتل دي خپله وجيبه وگنل شي او هغه ته دي په خوږه لهجه سره حقيقت وښودل شي بايد چي هغه ته د بدعتي يا وهابي په نامه ونه ويل شي او هيڅکله بايد پېغور ور نه کړل شي د هغه خبره

ماتول دهغه دمقصد پر خلاف پر هغه تور لگول بنکاره
 بهتان دی شوک چي د آخرت په غم کي وي هغه د داسي
 حرکاتو څخه ځان ژغوري اوس زه خپل اصل مقصد ته
 راحم حقيقي خرابي د نه پوهېدلو او بدعت د بدعت د نه
 بللو څخه پيدا کيږي له دې ځکه زه تر ټولو مخکي د
 بدعت تعريف او دهغه حقيقت ليکم.

ان اردت الاصلاح ما استطعت وما توفيقى الا بالله العلى العظيم.

مفتي محمد شفيع

د بدعت عیبونه

بدعت څه دی

بدعت په لغت کې هر نوي شي ته وايي هغه که په عباداتو کې وي او که په عاداتو کې د شريعت په اصطلاح کې د عبادت يوې داسې نوي جوړ شوي طريقې ته وايي چې د زيات ثواب په نيت تر نبي عليه السلام او تر خلفاء راشدینو وروسته غوره شوي وي او د صحابه کرامو په زمانه کې پر هغه عمل نه قولاً نه فعلاً نه صراحتماً او نه اشارتاً ثابت وي د بدعت دغه تعريف د علامه برکويي د طريقه محمديه څخه او د علامه شاطبي د اعتصام څخه اخيستل شوي دي معلومه شوه چې د عاداتو او ديني ضرورتو لپاره چې نوي آلات او طريقې هره ورځ جوړېږي هغه د شرعي بدعت سره هيڅ سمون نه خوري ځکه چې د عبادت پر طريقه او د ثواب په نيت نه کېږي او دغه ټول

جایز او مباح دي په دې شرط چي د یوه شرعي حکم مخالف نه وي او دا هم معلومه شوه چي کوم عبادات چي د نبي عليه السلام یا صحابه کرامو څخه قولاً فعلاً صراحتاً یا اشارتاً ثابت وي هغه ته بدعت نه شي ويل کېدای دا هم معلومه شوه چي د کوم کار ضرورت د نبي په زمانه کي نه وو وروسته د یو ديني مقصد لپاره اړتیا ولیدل شي هغه هم بدعت نه دی لکه ديني مدارس او تعلیمونه تبليغي انجمنونه او د دين د نشر او اشاعت ادارې یا د قرآن او حدیث پوهنه صرف و نحو ادب عربي او د فصاحت او بلاغت فنون یا د اسلام د مخالفو فرقو د جواب ویلو لپاره د منطق او فلسفې کتابونه لوستل یا د جهاد لپاره نوي وسلې او نوي طريقې ایجادول د جنګ تعلیم ور کول دا ټول شيان په عباداتو کي شمار دي او د نبي عليه السلام او صحابه کرامو په زمانه کي نه وه مګر بیا هم بدعت نه دی خبره دا ده د وخت په تېرېدو سره چي څنگه اړتیا پیدا کېدله عالمانو مناسب تدبیرونه او صورتونه خپلول موږ وایو چي دغه ټول شيان په خپل ذات کي عبادات دي نه یې څوک د زیات ثواب په نیت کوي بلکي هغو ته د

عباداتو د وسيلې په حيثيت عبادت ويل کيږي يعني په دين کي نوي کار نه دی بلکي د دين لپاره نوي کار دی په حديث کي په دين کي د نوي کار منع راغلي ده يعني ديو منصوص ديني مقصد د پوره کولو لپاره د اړتيا له مخي يو نوي صورت خپلول منع نه دی معلومه شوه چي د کومو کارونو اړتيا د نبي عليه السلام په زمانه کي او په وروسته زمانه کي يو راز وو په هغه کي داسي طريقه را ايستل چي د نبي عليه السلام او صحابه کرامو څخه ثابت نه وي هغه ته بدعت وايي په قرآن او حديث سره منع او ناروا بلل کيږي مثلا د درود او سلام لپاره ولاړېدل په پابندي سره ويل فقيران مړول د جماعت د لمانځه وروسته څو ځله په پابندي سره دعا کول د ثواب لپاره په څلويښتمه ورځ خيرات ورکول او د داسي نورو شيانو پابندي کول په رجب شعبان او نورو بزرگو شپو کي له ځانه جوړ کړي لمونځونه کول پر قبرونو څراغان لگول د ځانه جوړ کړي شيان د فرضو او واجبو په شان گڼل او په دغه کي گډون نه کوونکی ملامتول او ملعون ورته ويل پيغور ورکول معلومه خبره ده چي درود او سلام صدقه خيرات مړو ته د

ثواب د رسېدو لپاره په بزرگو شپو کي لمونځ او عبادت کول تر لمونځو وروسته خو ځله دعا غوښتل عبادات دي څنگه چي نن عباداتو اړتيا ده د اصحابو په زمانه کي هم ورته اړتيا وه د نبي عليه السلام اصحابو هم د نن د مسلمانانو په شان د عبادت شوق درلود خو ک دعوه کولای شي چي هغه تر اصحابو زيات د عبادت شوق لري حذيفه بن يمان[ؓ] فرمايي:

كل عبادة لم يتعبدها اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم فلا تعبدوها فان الاول لم يدع الاخر مقال اتقوا الله يا معشر المسلمين وخذوا بطريق من كان قبلكم.

کوم عبادت چي اصحابو نه دی کړی هغه مه کوی ځکه چي مخکنيو د وروستنيو لپاره هيڅ شی نه دي پري ايښی چي هغه دې پوره کړي ای مسلمانانو! د خدايه وپېرېږئ د پخوانيو خلکو طريقې خپلي کړئ.

د دې مضمون روايت له عبدالله بن مسعود[ؓ] څخه هم

منقول دی. (۱)

د بدعت د نه جواز او منع کېدو وجه

ورته وگورئ دغه ټول کارونه د نبي عليه السلام په زمانه کې د عبادت په ډول جاري وه له هغه پرته يوه بله داسې طريقه خپلول چې نبي عليه السلام او د هغه اصحابو نه وي کړې د دې فلسفه او حکمت څه شی دي آیا مقصد يې دادي چې د دغو عباداتو نوې طريقې نبي عليه السلام او اصحابو ته معلومې نه وې ډېر خلک دي هغه طريقې کوي چې اسلافو نه دي کړي دوی يې کوي او غوره کړي يې دي.

په دين کې بدعت دا معنی لري چې نعوذ بالله نبي عليه السلام نه پوهېده او پر هغه د خيانت د تور لگولو معنی لري آیا هغه پوهېده مگر خلکو ته يې نه ويل آیا د بدعت د را ايستلو دا مطلب نه دی چې نبي عليه السلام په دين کې بخل خيانت او د رسالت په تبليغ کې کوتاهي کړې ده امام مالک رحمه الله عليه فرمايي څوک چې يو بدعت جوړوي هغه

دا دعوه کوي چي نبي عليه السلام په دين کي خيانت
کړی دی (نعوذ بالله) او ټولي خبري يې نه دي بنودلي.
بدعت غوره کول دا اعلان دی چي درسالت په زمانه
کي دين بشپړ نه وو بلي خواته قرآن اعلان کوي:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ

[مايده ۳]

ژباړه: - نن ورځ پوره کړ ما تاسي لره دين ستاسي.
بلي خواته د عباداتو نوي لاري راوړي او دا دعوه کوي
چي د اسلام شريعت اوس بشپړيږي آيا مسلمان دا منلای
شي باور وکړي د عبادت کومه طريقه چي نبي عليه
السلام او اصحابو نه وي کړې هر خونه که په زړه پوري
وي هغه د نبي عليه السلام په نزد ښه نه ده په دې اړه امام
مالک رحمته الله عليه داسي فرمايي:

مالم يكن يومئذ ديننا لا يكون اليوم ديناً.

کوم کار چي په هغه زمانه کي دين نه بلل کېده نن هم
دين نه دی هغوی خو دا طريقې معاذالله د نه پوهېدلو له
کبله پرې ايښي وې نه يې د کاهلی يا غفلت له کبله بلکي
ناسمي مضرري يې بللي ځکه يې پرې ايښي دي عمر بن

عبدالعزيز رحمة الله عليه په يوه مکتوب کي ليکي چي که يو
 شوک د ماښام د درو رکعتو پر ځای څلور رکعته او د
 سهار د دوو فرضو رکعتو پر ځای درې يا څلور رکعته
 وکړي يا روژه د ماښام پر ځای تر ماخوستنه ونيسي دا د
 مسلمان له نظره ناروا دی که څه هم هغه کس په ظاهره
 کومه گناه نه ده کړې يو څه تسبيحات يې زيات ويلي
 دي زيات ذکر و نه يې کړي دي ولي هغه ته ناروا وويل شي
 هغه د نبي عليه السلام بنودل شوی عبادت زيات کړی
 دی او د عبادت بڼه يې ور بدله کړې ده د هغه د فعل څخه
 داسي برينبي چي د نبي عليه السلام شريعت بشپړ نه وو
 اوس ده بشپړ کړ يا نبي عليه السلام په امانت کي کوتاهي
 کړې ده چي د عبادت دغه گټوره طريقه يې خلکو ته نه
 ده بنودلې اوس غور وکړئ چي په لمانځه کي د درو
 رکعتو پر ځای څلور رکعته په عبادت کي زياتوب څه
 توپير لري چي د نبي عليه السلام او اصحابو څخه يې هيڅ
 نقل نه وي په شرعي عباداتو کي له خپلي خوا شرطونه
 زياتول په شريعت کي بدلون او تحريف دي ځکه يې په
 شدت سره رد کړی دي.

بدعت د دين د بدلولو لاره ده

د بدعت تر ټولو لويه خرابي دا ده که خلکو ته په عباداتو کې د نويو طريقو د ايجادولو اجازه وشي دين بدليږي وروسته نه معلوميږي چې اصل عبادت چې نبي عليه السلام بيان کړی دی هغه څنگه کېده؟

د تېرو امتو د دين د بدلېدو تر ټولو لوی سبب دا وو چې هغو د خپل کتاب او د پيغمبر په بنودلي عبادت کې له خپلي خوا د عبادت نوی طريقې را ايستلې د هغو دا رسم جاري وو وروسته د اصل دين او نوي ايجاد شوي شيانو هيڅ توپير نه کېده اسلامي شريعت نقل د فرضو څخه بېل کړي دي اسلامي شريعت د هري فتنې دروازه تړلې ده او د دين د فساد لارې يې درولي دي دغه بندوبست يې هم کړی دی چې د فرضو او نفلو تر منځ توپير وي د حقيقت په اعتبار سره هم او د صورت په اعتبار سره هم په لمونځو کې د نبي عليه السلام او اصحابو

دا عادت وو چي په مسجد کي يې يوازي فرض لمونځ په جماعت سره کاوه د نوافلو او سنتو لپاره کورته تلل تر کومو لمونځو وروسته چي سنت يا نقل نشته په هغه وخت کي تر لمانځه وروسته په مسجد کي کښيښستل يا يې يوه وظيفه کوله د لمانځه پر طريقه مخ پر قبله نه کښيښاستل بلکه راسته يا چپه خواته وگرزېدل تر خود ليري څخه هر څوک پوه شي چي د فرض لمانځه ختم شوی دی سنت طريقه همدغه ده چي نقل او نقلي عبادت په کور کي وشي او که په مسجد کي سنت کوي هم سنت طريقه دا ده چي د فرض لمانځه د جماعت حيثيت ختم شي صفونه مات شي خلک مخ او شاته شي بيا سنت وکړي او دغه راز روژه د صبح صادق څخه بيا تر لمر لوېدو ده ليکن خلک د شپې بيديري په بيدو خو څوک خوراک نه کوي د روژې غوندي کيفيت وي ځکه د پېشلمي خوراک سنت دی تر خود خوب او د پېشلمي توپير سره وشي روژه له صبح صادقه پيليري ځکه پېشلمي په آخر وخت کي مستحب دي دغه راز چي لمر لوېده يقيني شي ژر روژه مات په کار دی ځنډ يې مکروه

دي تر خو د روژې د عبادت سره زايد وخت زيات نه شي
 نن هم دغه شيان الحمد لله په مسلمانانو كي جاري دي
 مگر د جهالت او د نه پوهېدو له كبله خلك له حقيقته
 ناخبره دي د سهار او د مازيگر تر لمونځو وروسته عموماً
 د مسجدو امامان مخ له قبلي څخه كرزوي مگر دې ته يې
 فكر نشته چي د كرزېدو غرض د دې اعلان دی چي فرض
 ختم شو هر څوك اختيار لري چي څه كوي هغه و كړي
 چيري چي ځي ولاړ شي مگر هغه ټول جماعت يې
 پايبندي وي تر څو چي درې دعاوې په جماعت سره نه
 و كړي تر هغو ټول په انتظار ناست وي بيا په دغه دعاوو
 كي د خاصو خاصو شيانو پايبندي وي لكه فرض تر څو
 چي هغه دعاوي و نه كړي خلك فكر كوي د لمانځه يوه
 برخه پاته ده دا له شريعت سرغړونه ده دعاگاني او
 وظيفې يې د فرض لمانځه سره داسي منبولوجي دي لكه د
 لمانځه برخه چي وي تر څو چي امام د مقتديانو سره يو
 ځای وظيفې او دعاگاني و نه كړي د هغوی ټولو لمونځ
 بشپړ نه بلل كيږي.

بدعت حسنه او بدعت سيئه

په صحيح حديث کي دي.

کل بدعة ضلالة وکل ضلالة في النار.

هر بدعت گمراهي ده او هر ه گمراهي په جهنم کي ده.

معلومه شوه چي په شرع کي هر بدعت گمراهي ده

اصطلاحی بدعت ته بدعت حسنه نه وايي البته په لغوي

معني کي هر نوي شي ته بدعت وايي په دغه اعتبار سره

هغه شيانو ته بدعت حسنه وايي چي صراحةً د نبي عليه

السلام په زمانه کي نه وه وروسته د يوې اړتيا له کبله

عملي شوه لکه په اوس دور کي چي ديني مدرسې دي په

هغو کي درس او تدريس د بنووني اصل بنسټ د نبي عليه

السلام خخه ثابت دي پخپله نبي عليه السلام فرمايي:

انما بعثت معلماً.

زه معلم رايرل شوی يم.

د مدرسو ودانول او په هغه کي خلکو ته تعليم ور کول

په اوس دور کي ډېر مهم گڼځېدلی دی د نبي عليه السلام او د اصحابو په زمانه کي مدرسو ته اړتیا نه وه نن اړتیا ده د سنت د ژوندي کېدو لپاره مدرسې دي ځکه د مدرسې غوندي شيان په بدعت کي نه راځي لیکن د لغوي معنی له کبله چي څوک بدعت ورته وایي بدعت حسنه ورته وایي عمر[ؓ] د تراویحو جماعت ولید د لغوي معنی په اعتبار یې وفرمایيل:

نعمت البدعة هذه.

دغه ښه بدعت دی.

عمر فاروق[ؓ] او ټولو ته څرگنده وه چي نبي عليه السلام په بل چاپسې هم تراویح کړي دي خپله یې هم کړي دي او تاکید یې هم کړی حقیقتاً او شرعاً هلته د بدعت هیڅ احتمال نه وو البته د نبي عليه السلام په زمانه کي د یو خاص عذر له کبله په جماعت سره د تراویحو داسي بندوبست نه وو لکه وروسته چي د نبي عليه السلام د ښووني سره سم وشو په ظاهري او لغوي لحاظ دواړو سره دغه کار نوی وو عمر فاروق[ؓ] دې ته بدعت حسنه وویل د بدعت حسنه تر دې زیات بل تصور په اسلام کي نه شي

کېدلای بس همدغه دی امام مالک رحمة الله عليه فرمایي:

من ابتدع بدعة يراها حسنه فقد زعم ان محمد صلى الله عليه وسلم خان الرسالة لان الله تعالى يقول (اليوم اكملت لكم دينكم) فمالم يكن يومئذ ديناً لا يكون ديناً اليوم. ^(۱)

د دې عبادت مطلب دا دی که یو چا بدعت ایجاد کړ هغه یې ښه وباله په تحقیق سره هغه پر نبی علیه السلام باندي په رسالت کي د خیانت گمان کړی دی او ذکر شوی آیت هم پر دغه گواه دی چي دین پوره شوی دی کوم کار چي په هغه زمانه کي دین نه وونن هم دین نه دی د عمر رضی وینا یا د نورو بزرگانو ویناوي دلیل گړخول او ډول ډول بدعتونه د بدعت حسنه په نامه جوړولو ته اسلام هېڅکله اجازه نه ورکوي کوم شی چي په شریعت کي بدعت دی هغه مطلق ناروا دی البته په بدعاتو کي توپیر شته ځيني سخت حرام او شرک ته نژدې دي ځيني مکروه تحریمي دي ځيني تنزیهي دي په قرآن او احادیثو سره او په اثار د اصحابو او تابعینو او امامانو سره په دین کي د بدعاتو او محدثاتو خرابي او دهغه څخه د پرهیز

تاکید او بی شمیره قرانی آیتونه او روایات موجود دی
خوله هغو څخه ځینی دلته رانقلوو.

د بدعت غندنه په قرآن او حدیث کی

علامه شاطبي^۲ په الاعتصام کی ډېر آیتونه پر دغه
موضوع راټول کړي دي له هغو څخه دوه آیته دلته راوړو.
مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا
لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿١٣﴾

[روم ۳۲]

ژباړه: - له هغه کسانو څخه چې تار په تار کړی یې دی
دین خپل او شوي دي دوی ډلي ډلي هره یوه ډله په هغه
دین چې دوی څخه دی خوشالېدونکي دي.

بي بي عايشه^۳ د دې آیت تفسیر د نبی علیه السلام
څخه نقلوي چې د بدعتیانو ډله ځني مراد ده. (۱)

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٤﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٥﴾

[کھف: ۱۰۳-۱۰۴]

ژباړه: - ووايه ته چي آيا خبر کړم زه تاسي په زيانکارانو باندي له جهته د عمله هغه کسان دي چي ضايع شوي ده سعي د دوی په ژوندون نژدې کي او دوی گمان کوي چي بېشکه دوی نیک کوي کار.

علي کرم الله وجهه او سفیان ثوري اونورو د اخسرین اعمالا تفسیر په اهل بدعت سره کړيدي او بېشکه په دغه آیت کي د بدعتانو پوره نقشه عکس شوېده چي د خانه جوړونکي شيان نيکي بولي او په هغه خوشاله وي چي موږ د آخرت گټه ترلاسه کوو حالانکه د الله او د هغه د رسول په نزد د هغه اعمال هېڅ وزن او ثواب نه لري بلکه بر عکس گناه تماميږي. د بدعت د خرابي او د هغه د ردېدو په هکله د حديثو روايات بي شميره دي چي له هغو څخه يو څو روايات دلته ليکل کيږي:

(۱) په صحيح بخاري کي بي بي عايشه^{رض} روايت کوي چي نبي عليه السلام وفرمايل:

من احدث في امرنا ماليس منه فهو رد. (۱)

ژباړه: - څوک چې زموږ په دين کې نوی شی داخل کړي چې مخکې داخل نه وي هغه مردود دی.

۲۰: - امام مسلم له جابر بن عبدالله رضی الله عنه څخه روایت کوي چې نبي عليه السلام په خپله خطبه کې وفرمايل:

امابعد فان خير الحديث كتاب الله وخير الهدى هدى محمد وشر الامور محدثاتها وکل بدعة ضلالة اخرجه مسلم و في رواية النسائي كل محدثة بدعة وکل بدعة في النار. (۱)

ژباړه: - له حمد و صلوة و روسته و پوهيرئ چې تر ټولو ښه کلام د الله کتاب دی او تر ټولو ښه لاره د محمد صلی الله علیه و آله ده او بد کار بدعتونه جوړول دي او هر بدعت گمراهي ده په نسائي کې روایت دی چې هر نوی جوړشوي شی بدعت دی او هر بدعت په جهنم کې دی.

عمر رضی الله عنه هم په خپله خطبه کې دغه توري ويل او عبدالله بن مسعود رضی الله عنه په خطبه کې تر ذکر شوو تورو وروسته دا هم ويل:

انکم ستحدثون ويحدث لكم فكل محدث ضلالة وکل ضلالة في النار. (۲)

۱: اعتصام مخ ۷۶ ټوک ۱

۲: اعتصام مخ ۷۶ ټوک ۱

ژباړه: - يعنې تاسي به هم نوي نوي کارونه راوباسئ او خلک به ستاسو لپاره په عبادت کي نوي نوي طريقې او صورتونه راوباسي ښه پوه شئ چي هره نوې طريقه د عبادت گمراهي ده او د هري گمراهي ځای جهنم دی.

۳: - په صحيح مسلم کي له ابوهريره ^{رض} څخه روايت دی چي نبي عليه السلام وفرمايل:

من دعا الى الهدى كان له من الاجر مثل اجر من يتبعه لا ينقص ذلك من اجورهم شيئاً ومن دعا الى ضلالة كان عليه من الاثم مثل اثم من يتبعه لا ينقص ذلك من اثمهم شيئاً.

ژباړه: - څوک چي خلک د هدايت صحيح لاري ته راوبولي د هغه ټولو خلکو د عمل ثواب ده ته رسيري چي د ده اتباع وکړي د دې پرته چي د هغو په ثواب کي يوشه کمبوت راوستل سي او څوک چي د يوې گمراهي خوا ته خلکو ته بلنه ورکړي پر هغه باندي د هغه ټولو خلکو گناه ليکل کيږي چي د ده اتباع کوي پرته د دې چي د هغو په گناهونو کي يوشه کمبوت راوستل سي.

د بدعتو نوي نوي طريقې را ايستل او خلک د هغو خوا

ته رابلونكي دي پر دغه بد انجام فکر وړي چي يوازي خپل خان بلکه خومره مسلمانان چي په اخته سي د هغو ټولو گناه هم ورباندي ده.

۴: - ابو داؤد او ترمذي د حضرت عرباض بن ساريه ^{رض}

څخه په صحيح سندو روايت كړی دی چي يوه ورځ نبي عليه السلام خطبه راكړه چي په هغه كي يې ډېر اثر لرونكي او جامع نصيحت و كړ زموږ تر سترگو اوبنكي را تويه سوې او زړونه مي وبپرېدل ځينو ناستو خلكو وويل اې د الله رسوله! (صلى الله عليه وسلم) نن وعظ خو داسي دی لكه د رخصتېدو وصيت چي وي ته و موږ ته راوېنووه چي موږ آينده څرنكه ژوند تېر كړو نبي عليه السلام وفرمايل:

اوصيكم بتقوى الله والسمع والطاعة لولا الامروان كان عبدا حبشيا فان من يعش منكم بعدى فسيرى اختلافا كثيرا فعليكم بسنتي و سنة الخلفاء الراشدين المهديين تمسكوا بها و عضوا عليها بالنواجذ و اياكم و محدثات الامور فان كل محدثة بدعة و كل بدعة ضلالة. ^(۱)

ژباړه: - زه تاسو ته وصيت كوم د الله جل جلاله څخه د

بپرېدو او د اسلام د احکامو د اطاعت کولو که څه ستاسو
حاکم حبشي مريي هم وي، ځکه په تاسو کې چې کوم
خلک زما وروسته ژوندي وي هغوی به پر اختلاف وويني
ځکه تاسي زما سنت او زما وروسته د خلفاء راشدينو
مهديينو سنت خپل کړئ او دا ټينگ ونيسئ او په دين کې
نوي طريقو څخه ځانونه وساتئ ځکه چې په عبادت کې
هره نوې طريقه بدعت دی او هر بدعت گمراهي ده.

۵: - بي بي عايشه رضي الله عنها فرمايي چې څوک يوه بدعتي ته
ورغلی او دهغه عزت يې وکړ گوا ده د اسلام په نړولو کې
دهغه مرسته وکړه. ^(۱)

۶: - حسن بصري رضي الله عنه فرمايي چې د نبي عليه السلام
وينا ده چې که تاسي غواړئ چې پر پل صراط باندي نه
وځنډېږئ او نېغ جنت ته ولاړ سئ د الله په دين کې پخپله
رايه سره هيڅ نوې طريقه مه راباسئ. ^(۲)

۷: - د آجري په کتاب السنه کې له معاذ بن جبل رضي الله عنه
څخه روايت دی چې نبي عليه السلام وفرمايل:

۱: اعتصام للشاطبي اول ټوک مخ ۷۴

۲: اعتصام

اذا حدث في امتي البدع، و شتم اصحابي، فليظهر
العالم علمه فمن لم يفعل فعليه لعنة الله والملائكة والناس
اجمعين. (۱)

ژباړه: - کله چې زما په امت کې بدعتونه پيدا سي او
زما اصحابو ته بد وويل سي دهغه وخت پر عالم باندي لازم
دی چې خپل علم ښکاره کړي او څوک چې داسي نه
وکړي پر هغه لعنت دی د الله او د ملايکو او د ټولو انسانانو.
عبدالله بن حسن وفرمايل چې ما له وليد بن مسلم
څخه پوښتنه وکړه چې په حديث کې د اظهار علم څخه
څه مراد دی؟ وې فرمايل سُنّت.

۸: - حذيفه بن يمان ^{رض} وفرمايل چې د مسلمانانو لپاره
د کومو شيانو چې زه خطر لرم په هغو کې تر ټولو څخه
زيات خطرناکه دوه شيان دي يو دا چې يو شی دوی
ووښي هغه ته پر هغه شي باندي غوره توب ورکړي چې
دوی ته د نبي عليه السلام د سُنّت څخه معلوم دی دويم
دا چې دوی په غېر شعوري توگه گمراه سي.
سفيان ثوري ^{رحمته الله عليه} وفرمايل دغه خلک بدعتيان دي.

۹: - حذيفه ^{رض} و فرمايل قسم په خدای چي په آينده زمانه کي بدعتونه دا رنگه خوريري چي که يو څوک دغه بدعت پر پردي خلگ به وايي چي تاسنت پر پښود. (۱)

۱۰: - عبدالله بن مسعود ^{رض} و فرمايل اي خلگو! بدعت مه خپلوئ او په عبادت کي مبالغه مه کوئ پخوانی طريقې ټينگي ونيسئ هغه شی خپلوئ چي د سنت له رويه يې تاسي پېژنی او کوم يو چي دا رنگه نه پېژنی هغه پر پردي.

۱۱: - عبدالله بن عباس ^{رض} فرمايي چي آينده پر خلگو باندي هيڅ نوی کال نه راځي چي په هغه کي دوی يو بدعت ايجاد نه کړي او يو سنت مړ نه کړي تر دې حده چي بدعتونه ژوندي او سنتونه مړ سي. (۲)

۱۲: - حسن بصري ^{رحمة الله عليه} فرمايي چي بدعتي څومره زيات په روژې او لمانځه کي مجاهده کوي هغومره له الله تعالی څخه ليري کيږي، دا يې هم و فرمايل چي د بدعتي سره مه کښېنئ چي هغه ستاسو زړونه در ناروغه کوي.

۱: اعتصام اول ټوک مخ ۹۰

۲: اعتصام اول ټوک مخ ۹۵

۱۳: - سفیان ثوري رحمة الله عليه فرمايي هيڅ وينا د عمل پرته نېغه نه ده او هيڅ وينا او عمل د نيت پرته نېغ نه دی او هيڅ وينا، عمل او نيت تر هغه وخته پوري نېغ نه دی ترڅو چي هغه د سنت په برابر نه وي.

۱۴: - ابو عمرو و شيباني رحمة الله عليه فرمايي بدعتي ته د توبې توفيق نه په برخه کيږي.

(ځکه چي هغه خپله گناه گناه نه گڼي توبه پرڅه وکړي).

۱۵: - عمر بن عبدالعزيز رحمة الله عليه دا وينا د امام مالک رحمة الله عليه او د وخت د ټولو عالمانو په نزد همپس د ياد ساتلو وړ ده:

سن رسول الله صلى الله عليه وسلم سننا و ولاية الامر من بعده سننا الاخذ بها تصديق لكتاب الله واستكمال لطاعة الله، و قوة على دين الله، ليس لاحد تغييرها ولا تبديلها ولا النظر في شئ خالفها، من عمل بها مهتد و من انتصر بها منصور و من خالفها اتبع غير سبيل المومنين، و ولاه الله ما تولى واصلاه جهنم و ساءت مصيرا.

ژباړه: - نبي عليه السلام يو څو سنتونه جاري کړل او د نبي عليه السلام وروسته خلفاء راشدینو يو څو سنتونه جاري کړل دا خپلول د کتاب الله تصديق او د الهي طاعت

تکمیل او د الله په دین کې قوت تر لاسه کول دی په هیڅ ډول په دې کې نه بدلون روا دی او نه د دې خلاف یو شي باندي نظر کول روا دی څوک چې پر دې عمل کوي هدايت موندې او څوک چې د دغه سنتو په مرسته د الله تعالی مرسته تر لاسه کول وغواړي دهغه مرسته کېږي او څوک چې د دې خلاف وکړي هغه د مسلمانانو له لاري څخه مخالف لاره خپله کړه الله تعالی هغه د هغه په اختیار او خوښه پرېږدي بیا یې په دوزخ کې سوځوي او دوزخ بدځای دی.

بدعتونه د اولیاوو په نظر کې

د بدعاتو او محدثاتو ایجاد کوونکي او پر دې باندي تلونکي عموماً د اولیاوو او د طریقت د مشایخو پناه اخلي او دا بدعتونه دهغوی خوا ته منسوبوي تر دې حده چې د ډیرو خلکو دا فکر دی چې طریقت او شریعت دوه برخلافه شیان دي ډېر احکام چې په شریعت کې ناروا دي د طریقت خاوندان یې روا ګرځوي.

دا يوه خطرناکه تېروتنه ده چي په دې کي د اخته کېدو وروسته د دين او ايمان خپر نسته ځکه چي يوازي شريعت انسان له ټولو گمراهيو څخه بچ کوي کله چي د شريعت مخالفت روا وگڼل سو بيا په هري گمراهي کي اخته کېدل اسانه دي.

ځکه مناسب راته معلوم سو چي د بدعت په غندنې کي او د سنت د اتباع په تاکيد کي د اوليلوو او د طريقت د مشايخو ويناگانې د کفايت قدر جمع کړل سي چي خلگ د دغه تېروتنې څخه بچ سي چي د طريقت مشايخ بدعات بد نه گڼل يا د سنت په اتباع کي سست وه په دې هکله علامه شاطبي رحمته عليه په خپل کتاب الاعتصام اول ټوک مخ ۱۰۶ کي يو مستقل فصل جوړ کړی دی چي په هغه کي د پخوانيو اولياوو ويناگانې د بدعت د غندنې په هکله جمع کړي دي زموږ لپاره د دغه ويناگانو ژباړه کافي ده.

امام طريقت فضيل بن عياض رحمته عليه

فضيل بن عياض رحمته عليه فرمايي چي څوک د يوه بدعتي سره کښېني حکمت يې نه په برخه کيږي.

ابراهيم بن ادهم رحمة الله عليه

يو چا پوښتنه ورڅخه وکړه چې حق تعالیٰ په قرآن شریف کي د دعا د قبلولو قول کړی دی:
ادعونی استجب لکم.

مگر موږ د ځيني کارو لپاره له ډيري مودې څخه دعا کوو نه قبليري، د دې څه سبب دی؟ ده وفرمايل ستاسي زړونه مړه سوي دي او د مړه زړه دعا نه قبليري او د زړه د مرگ لس سببونه دي:

اول دا چې تاحق تعالیٰ وپېژندی خودهغه حق دي ادا نه کړ.
دویم دا چې تادالله کتاب ووايه خو پر هغه دي عمل نه وکړ.
دریم دا چې تاد نبي عليه السلام د ميني دعوه وکړه خو د نبي عليه السلام سنت دي پرېښود.
څلورم د شيطان د دښمنۍ دعوه دي وکړه خو په کارو کي دي دهغه موافقت وکړ.

پنځم تاسي وایاست چې موږ د جنت غوښتونکي يو خو د

هغه لپاره عمل نه کوي، دارنگه پنځه شيان يې نور ورو شمېرل.
د دغه حکايت د نقلولو څخه غرض دا دی چي ابراهيم بن
ادهم رحمۃ الله عليه د سنت پرېښودل د زړه د مرگ سبب گرځوي.

ذوالنون مصري رحمۃ الله عليه

فرمايي چي د الله جل جلاله د ميني نخښه دا ده چي
اخلاق، اعمال او په ټولو کارو او سنتو کي د نبي عليه
السلام اتباع وکړل سي وې فرمايل چي د خلکو د فساد
سبب شپږ شيان دي يو دا چي د آخرت د عمل په هکله د
دوی همت او نيتونه ضعيفه سوي دي دويم دا چي د دوی
بدنونه د دوی د خواهشاتو ځای گرځېدلي دي دريم دا
چي په دنياوي سامانو کي د مودو مودو د انتظام کولو په
فکر کي بوخت دي حالانکه عمر ونه يې لږ دي څلورم دا
چي د الله جل جلاله پر رضا يې د مخلوق رضا ته وړاندي
توب ورکړي دی پنځم دا چي د خپلو ايجاد کړو شيانو
تابع سوه او د نبي عليه السلام سنت يې پرېښود شپږم دا
چي په پخواني مشايخو او بزرگانو کي که د يو چا څخه

خه تپروتنه وسوه خلکو همدا خپل مذهب وگرځوي د
دوي دغه فعل يې د ځان لپاره حجت وگڼي او د دوي پاته
ټول فضایل او مناقب يې هېر کړل.

يوه چا ته يې نصيحت وکړ چې تا ته په کار دي چې د
الله جل جلاله د فرضو او واجباتو په زده کړه او د هغو پر
عملي کولو باندي تر ټولو زيات زيار وباسې او له کوم شي
خخه چې الله جل جلاله ته منع کړی يې هغه ته مه ورځه
ځکه چې د الله جل جلاله د عبادت هغه طريقه چې ده
پخپله بنودلې ده له هغه طريقې خخه ډېره غوره ده چې ته
يې د خپل ځان لپاره پخپله جوړوې او دا گڼې چې زموږ
لپاره په دې کي ډېر زيات ثواب دی لکه خنکه چې ځيني
خلک د سنت خلاف د رهبانيت طريقه خپلوي.

د بنده فريضه دا ده چې همپش دي د خپل بادار پر امر
نظر وساتي او هغه دي په خپلو ټولو معاملو کي فيصله
کوونکی وگرځوي او د کوم شي خخه چې هغه راگرځولي
دی د هغه خخه دي ځان وساتي.

نن سبا خلک د ايمان د خوږلت او باطني طهارت خخه فقط
دغه شي راگرځولي دي چې دوي فرائض او واجبات معمولي

گڻلو سره ڀي دومره پابندي نه کوي څومره چي په کار دی.

بشر حافي رحمة الله عليه

فرمايي چي زه يو پلا په خوب کي د نبي عليه السلام په زيارت مشرفه سوم نبي عليه السلام وفرمايل اي بشره! ته خبر ڀي چي حق تعالي و تا ته د خپل وخت پر ټولو خلکو باندي فضيلت له څه سبب څخه درکړي دی ما وويل اي د الله رسوله! (صلى الله عليه وسلم) زه خبر نه يم نبي عليه السلام وفرماي د دغه فضيلت سبب دا دی چي ته زما د سنت اتباع کوي او د نيکو خلکو عزت کوي او د خپلو وروڼو خير خواهي کوي او زما د اصحابو او اهل بيتو سره مينه ساتي.

ابوبکر دقاق رحمة الله عليه

ابوبکر دقاق رحمة الله عليه چي د جنيد بغدادي رحمة الله عليه د زمانې دی فرمايي چي يو پلا زه په هغه ميدان کي تېرېدم چيري چي بني خپروونکی ذبيح الله صديقي

اسرايل څلويښت کاله په قدرتي توگه محاصره وه او دباندې نه سوای وتلای دغه ځای ته د تيهه شپله ويل کيږي دغه وخت زما په زړه کي دا خطر پيدا سو چي علم حقيقت د علم شريعت خلاف دی ناڅاپه يو غيبي برغ مي واورېد:

کل حقیقة لا تتبع بالشریعة فهی کفر.

ژباړه: - د کوم حقيقت موافقت چي شريعت نه وکړي هغه کفر دی.

ابو علي جوازي رحمته الله عليه

فرمايي چي د بنده د نیک بختی نخبه داده چي پر ده باندي د الله جل جلاله او د هغه د نبي (صلی الله عليه وسلم) اطاعت اسانه سي او د ده افعال د سنت په برابر سي او ده ته د نیکو خلکو ملگرتيا په برخه سي او د خپلو قريبانو او دوستانو سره د ښو اخلاقو توفيق يې په برخه سي او د الله جل جلاله د مخلوق سره يې ښه عمومي وي او د مسلمانانو خوا خوږي يې عادت وي او د خپلو وختونو ساتنه کوي (يعني خپل وخت نه ضايع کوي).

يو چا پوښتنه ورڅخه وکړه چي د سنت د اتباع طريقه څنگه ده؟ وې فرمايل د بدعتو څخه ځان ساتل او د هغه عقايدو او احکامو اتباع چي پر هغه باندي د اسلام د اولينو عالمانو اجماع ده او د هغو اقتداء لازم گڼل.

ابوبکر ترمذي رحمته عليه

فرمايي چي د همت کمال د هغه د ټولو صفتونو سره د محبت د خاوندانو ماسيوا هيچا ته تر لاسه سوی نه دی دا درجه دوی ته محض د سنت د اتباع او د بدعت د پرېښودلو له کبله تر لاسه سوه ځکه چي نبي عليه السلام تر ټول مخلوق څخه زيات د همت خاوند او تر ټولو څخه زيات واصل الی الله وو.

فايده:- د صوفيانو په اصطلاح کي همت تصرف او توجه ته وايي چي معنایې دا ده چي يو څوک د خپل تخيل قوت د يوه کار د کېدو يا نه کېدو خوا ته جمع کړي، دلته ممکن دی چي همدغه مراد وي خو د نبي عليه السلام څخه د تصرف او همت اصطلاحي استعمال هيڅ

خای صراحتاً ثابت نه دی حُکمه غالباً دلته د همت لغوي
 معنا مراد ده یعنی د دین په کارو کي چسپاندي او
 ټینګوالی، والله سبحانه و تعالی اعلم.

ابو الحسن وراق رحمة الله عليه

فرمایي چي بنده الله جل جلاله ته یوازي د الله جل
 جلاله په مرسته او دهغه د خوږ نبي صلی الله علیه وسلم د
 امرونو د اقتداء په مرسته رسېدلای سي او څوک چي د
 الله جل جلاله سره د وصل کېدو لپاره د نبي علیه السلام د
 اقتداء ماسیوا بله طریقه خپله کړي هغه د هدایت د
 ترلاسه کولو لپاره گمراه سو.

ابراهیم بن شیبان رحمة الله عليه

دغه بزرگ د عبدالله مغربي رحمة الله عليه او ابراهیم خواص
 په ملګرو کي دی د بدعاتو څخه سخته کرکه
 کوونکی او پر بدعتیانو باندي سخت رد ویونکی د کتاب

او سنت پر طريقي باندی ٽينگ ولاړ وو او د پخواني امامانو
 او مشايخو طرز يې لازم گڼی تر دې حده چي د عبدالله بن
 منازل رحمته الله عليه د ده په هڪله فرمايي چي ابراهيم بن شيبان
رحمته الله عليه پر ټولو فقراوو او د اداب او معاملات پر خاوندانو
 باندی د الله جل جلاله لخوا يو حجت دی.

ابو عمر زجاجي رحمته الله عليه

دی د زاهدانو نامتو امام جنيد بغدادی رحمته الله عليه او سفيان
 ثوري رحمته الله عليه د ملگرو څخه دي فرمايي د جاهليت په
 وخت کي د خلکو دا رواج وو چي د هغه شيانو اتباع يې
 کوله چي د دوی عقلونو به ښه گڼل بيا نبی عليه السلام
 راغی او دوی ته يې د شريعت د اتباع کولو وفرمايل نو
 صحيح او سالم عقل هغه دی چي د شريعت ښه، ښه
 وگڼي او د شريعت مکروهات ناخوښه وگڼي.

ابو یزید بسطامي رحمۃ اللہ علیہ

فرمائي ما دېرش کاله مجاهده وکړه خو ما ته هيڅ مجاهده تر علم او د علم تر اتباع څخه زياته سخته معلومه نه سوه که د عالمانو اختلاف نه وای زه په مصيبت کي لوېدم بې شکه د عالمانو اختلاف رحمت دی (خوهغه اختلاف چي د توحيد په تجربه کي وي هغه رحمت نه دی) او اتباع يوازي د سُنّت د اتباع نوم دی (ځکه چي د سُنّت د علم پرته بل شي ته د علم ويلو حق نسته).

يو پلا يو بزرگ د ده سيمي ته راغلی په ښار کي دهغه بزرگ د ولايت او بزرگي آوازه سوه ابو یزید بسطامي رحمۃ اللہ علیہ هم دهغه د ليدلو نيت وکړ خپل يوه ملگري ته يې وويل درځه چي د ده بزرگ ووينو.

ابو یزید رحمۃ اللہ علیہ د خپل ملگري سره دهغه بزرگ کره ورغی دغه بزرگ د کور څخه د لمانځه دپاره راووتی چي مسجد ته ننوتی د قبلي خوا ته يې ټو کړل ابو یزید رحمۃ اللہ علیہ

چي دا وليدل بيرته راوگرځېدی سلام يې لاهم نه ورو
اچوی او وې فرمايل دا شخص د نبي عليه السلام په ادابو
کي پر يوه ادب توفيق نه لري چي هغه ادا کړي د ده څخه
څه هيله وساتل سي چي دی به د الله ولي وي.

امام شاطبي رحمته الله عليه په خپل کتاب اعتصام کي د دغه
پيښي د نقلولو وروسته ليکي چي د ابو يزيد دغه وينا يو
ډېر غټ بنسټ دی د دې څخه معلوم سو چي د سنت
پرېښودونکي ته د ولايت درجه نه ترلاسه کيږي که څه
هم د سنت پرېښودل د ناپوهی له کبله وي.

اوس تاسي فکر وکړئ چي څوک په ډاگه د سنت په
پرېښودلو او پر بدعتو باندي ټينگار کوي هغوی د بزرگی
او ولايت سره څه اړيکي هم درلودلای سي؟

ابو محمد بن عبدالوهاب ثقفی رحمته الله عليه

فرمايي چي الله جل جلاله فقط هغه اعمال قبلوي چي
صحيح وي په صحيح کي هم هغه اعمال مقبوله دي چي
خاص د ده لپاره وي او په خاص کي هم هغه مقبوله دي

چي د سنت په برابر وي.

د ابو يزيد رحمۃ الله عليه وينا ده چي که تاسي د يوه شخص
بنکاره کرامتونه ووينی تر دې حده چي هغه په هوا کي
الوحي په دې باندي هيڅکله دوکه مه خورئ تر هغه
وخته پوري د هغه د بزرگی او ولايت عقیده مه ساتئ
ترڅو چي دا نه ووينی چي په امر او نهي، روا او ناروا، د
شريعت د حدودو ساتنه او ادبو کي د ده څه حال دی.

سهل تستري رحمۃ الله عليه

فرمايي چي بنده کوم فعل د نبي عليه السلام د اقتداء
پرته کوي که څه هغه نېکي وي او که گناه د نفس عېش
دی، او کوم فعل چي په اقتداء او اتباع سره کوي هغه پر
نفس باندي سختي او تکليف دی ځکه چي نفس هيڅکله
د اقتداء او اتباع خواهش نه کوي او زموږ د طريقي اصل
مقصد همدا دی چي د نفس د اتباع څخه ځانونه وساتو.
دا يې هم وفرمايل چي زموږ (د صوفيانو) اووه اصوله دي
يو د الله د کتاب سره ټينگي اړيکي، دويم د نبي عليه السلام

د سنت اقتداء، دریم په خوراک، چنباک او د استعمال په شیانو کې د دې خیال ساتل چې حرام او ناروانه وي څلورم خلک د تکلیف څخه ساتل، پنځم د گناهونو څخه ځان ساتل، شپږم توبه، اووم د حقوقو اداينه.

دا یې هم وفرمایل چې د درو شیانو څخه مخلوق نا امیده سو توبه لازم گنل، د نبي علیه السلام د سنت اتباع او مخلوق له خپل ضرر څخه ساتل، یو چا پوښتنه ورڅخه وکړه چې غټ ظرف څه دی؟ وې ویل د سنت اتباع.

ابو سلیمان داراني رحمۃ اللہ علیہ

فرمایي چې زیاتره وخت زما په زړه کې د صوفیانو په حقیقتو او معارفو کې یوه خاص خبره راوگرځي او تر ډیرې مودې پورې مې په زړه کې راگرځي خو زه دا د دوو عادلانو شاهدانو د شهادې پرته نه قبلوم دغه عادلان شاهدان کتاب الله او سنت دی.

ابو حفص حداد رحمة الله عليه

فرمايي کوم شخص چي هر وخت خپل افعال او احوال د کتاب الله او سُنّت په تله کي نه تلي او خپل قلبي پيښي شکمني نه گڼي هغه د تصوف د لاري په خلکو کي مه شمېره د ده څخه د بدعت حقيقت وپوښتل سو وي فرمايل په احکامو کي زياتوب يعني تر شرعي حده تجاوز، د نبي عليه السلام په سُنّتو کي سُسْتي، د خپلو خواهشاتو او د خلکو د بې باوره رايو پېروي، د پخوانيو بزرگانو اتباع او اقتداء پرېښودل دي او هيڅ صوفي ته يو اوچت شان د صحيح اتباع پرته ترلاسه سوې نه دی.

حمدون قصار رحمة الله عليه

يو چا پوښتنه ورڅخه وکړه چي د خلکو پر اعمالو باندي نيو که د يوه شخص لپاره کله روا کيږي وي فرمايل

کله چي هغه دا وگڼي چي احتساب او امر بالمعروف راباندي فرض سوی دی (فرضېدل داسي دی چي څوک امر بالمعروف کړل سي هغه د ده تر لاس يا قدرت لاندي وي يا دا يقين وي چي زما خبره مني او داسي نور) يا پېره وي چي په بدعت کي اخته کېدو وروسته هلاکيږي او دی دا گمان لري چي زما په ويلو سره د دې څخه خلاصون مومي.

دا يې هم وفرمايل چي څوک د يوه صالح انسان پر حال نظر کوي هغه ته خپله گناه او د الله د لاري د خلکو د درجو څخه خپل شاته پاته کېدل معلومېږي.

علامه شاطبي رحمته الله عليه فرمايي د دغه وينا غرض دا دی چي خلک د پخوانيو بزرگانو د اقتداء خواته تشويق کړل سي ځکه چي همدغه خلک د سنت خاوندان دي.

احمد بن ابي الحواري رحمته الله عليه

فرمايي څوک چي يو کار د سنت د اتباع پرته کوي هغه کار يې باطل دی.

جنید البغدادي رحمة الله عليه

يو چا د ده مخ ته وويل چي پر عارفينو يو حال داسي
راخي چي ټوله حرکات او اعمال پر يې ډي د الله جل جلاله
تقرب تر لاسه کړي جنید بغدادي رحمة الله عليه وفرمايل دا د
هغه خلکو وينا ده چي د اعمالو د ساقطېدو منونکي دي.

او وې فرمايل چي زه که زر کاله هم ژوندی پاته سم پخپل
اختيار سره په طاعاتو او عبادتو کي يوه ذره هم کمبوتيا نه
راولم هو که مغلوبه او مجبوره سم هغه جلا خبره ده.

دا يې هم وفرمايل چي عقلاً د الله جل جلاله سره د
وصل کېدو خومره لاري کېدلای سي د نبي عليه السلام د
سنتو د اتباع پرته هغه ټوله لاري پر مخلوقاتو بندي کړل
سوي (يعني د نبي عليه السلام د اقتداء پرته هيڅوک د
الله نژدېکت تر لاسه کولای نه سي څوک چي داسي دعوه
وکړي هغه درواغجن دی).

وې فرمايل زموږ دغه مذهب د کتاب او سنت پابند

دی، وې فرمايل څوک چي قرآن شريف حفظ^(۱) نه کړي او د نبي عليه السلام حديث نه وليکي په دغه معامله (تصوف) کي د هغه اقتداء په کار نه ده ځکه چي زموږ علم د کتاب او سنت پابند دی او وې فرمايل چي د نبي عليه السلام د حديث څخه د دې تاييد کيږي.

ابو عثمان جيري رحمته الله عليه

فرمايي د الله جل جلاله ملگرتيا او صحبت په درو شيانو ترلاسه کيږي يو حسن ادب، دويم د هېبت دوام، دريم مراقبه او د نبي عليه السلام ملگرتيا او صحبت د سنت په اتباع او د شريعت ظاهر په لازم گڼلو سره ترلاسه کيږي د اولياوو ملگرتيا او صحبت په ادب، احترام او خدمت سره ترلاسه کيږي د ځکندن په وخت کي کله چي د ده بڼه واوښته زوی يې له ډېره غمه خپل کالي

۱: د قرآن شريف د حفظ څخه غالباً مراد دا دی چي د قرآن شريف پر احکامو يې نظر وي او تلاوت يې کوي همدا رنگه د حديث د ليکلو څخه مراد د ضروري حديثو د مضمونو حفظ دی لکه څنگه چي د پخوانيو او اوسنيو مشايخو د کړو څخه ښکاره دي، مفتي محمد شفيع

خيري کړل ابو عثمان رَضِيَ اللهُ عَنْهُ سترگي را روڼي کړې او وې ويل زويه! په ښکاره اعمالو کي د سُنّت خلاف کول دا په باطن کي د رياء د موجودتيا نخبه ده، ده فرمايل چي څوک پر خپل نفس باندي په قول او فعل کي سُنّت حاکم وگرځوي هغه په حکمت سره خبره کوي او څوک چي په قول او فعل کي خواهشات حاکم گرځوي هغه په بدعت سره خبره کوي، د الله جل جلاله وينا ده:

وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا

[نور ۵۴]

ژباړه: - او که طاعت وکړ تاسو د ده نو لاره به بيا

مومي.

ابو الحسين نووي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ

فرمايي څوک چي تاسي وويني چي د الله جل جلاله په نزديکت کي هغه د يوه داسي حال دعوه لري چي دی د شرعي علم تر حده وباسي تاسي هغه ته مه ورځئ.

محمد بن فضل بلخي رحمة الله عليه

فرمايي د اسلام زوال په څلورو شيانو دی يو دا چي خلک پر علم باندي عمل نه کوي دويم دا چي د علم خلاف کار کوي دريم دا چي د کوم شي علم ولري هغه تر لاسه نه کړي څلورم دا چي خلک د علم د تر لاسه کولو څخه راوگرځوي، علامه شاطبي رحمة الله عليه فرمايي دا د ده وينا ده او زموږ د وخت د صوفيانو په عمومي توگه همدا حال سو، او وې فرمايل چي د الله جل جلاله سره تر ټولو زيات معرفت ساتونکی هغه څوک دی چي د ده د اوامرو په اتباع کي تر ټولو زيات زيار باسي او د ده د رسول (صلى الله عليه وسلم) اتباع تر ټولو زياته کوي.

شاه کرمانی رحمة الله عليه

فرمايي څوک چي خپل نظر د محارمو څخه خوندي وساتي خپل نفس د شبهاتو څخه وساتي، خپل باطن

همپش په مراقبه سره آباد وساتي، خپل ظاهر د سُنّت په اتباع بنایسته کړي او خپل نفس د حلالو عادي وگرځوي د هغه پوهنه هیڅکله نه خطا کيږي.

ابو سعید خراز رحمۃ اللہ علیہ

فرمایي کوم باطني حالت چي د شریعت د ظاهر خلاف وي هغه باطل دی.

ابو العباس ابن عطاء رحمۃ اللہ علیہ

دی د جنید بغدادی رحمۃ اللہ علیہ د زمانې دی فرمایي شوک چي پر خپل نفس الهي اداب لازم وگرځوي الله جل جلاله د هغه زړه د معرفت په نور ډکوي او هیڅ مقام تر دې اعلا او عزتناکه نه دی چي بنده په اوامرو او اخلاقو کي د نبي عليه السلام اتباع کوي، وې فرمایل تر ټولو غټ غفلت دا دی چي بنده د خپل رب څخه غافله وي او د هغه د معاملي د ادابو څخه څخه غافله وي.

ابراهيم خاوص رحمة الله عليه

فرمايي علم د روايتو د ډېر نېست نوم نه دی بلکه عالم هغه څوک دی چي د خپل علم اتباع کوي او پر هغه باندي ځي او د نبي عليه السلام د سنتو اقتداء کوي که څه د ده علم لږ وي، يو چا پوښتنه ورڅخه وکړه چي عافيت څه شي دی؟ وې فرمايل:

دين بلا بدعة و عمل بلا آفة و قلب بلا شغل و نفس بلا شهرة.
ژباړه: - دين د بدعت پرته او عمل د آفت پرته (يعني د بدعت آفت په کي نه وي) او فارغه زړه چي (د الله ماسيوا د بل چا) شغل نه ولري او نفس چي په هغه کي د شهوت غلبه نه وي.

وې فرمايل (رشتيني) صبر دادی چي د کتاب او سنتو پر احکامو په ټينگه ولاړ وي.

بنان حمال رحمة الله عليه

د ده څخه پوښتنه وسوه چي د صوفيانو د احوالو اصل چه دی؟ وې فرمايل څلور شيان، اول د کوم شي چي الله جل جلاله پخپله ذمه اخيستي ده پر هغه باندي باور او توکل کول (يعني رزق)، دويم په الهي احکامو ټينگ اوسېدل، دريم د زړه ساتنه (د بي معنا فکر و څخه) څلورم له جهانہ څخه فارغېدو وورسته توجه فقط د الله جل جلاله خوا ته ساتل.

ابو حمزه بغدادی رحمة الله عليه

فرمايي کوم شخص ته چي د حق لاره معلومه سي هغه ته پر دې باندي تلل هم اسانېږي او الله جل جلاله ته د رسېدو د لاري لپاره د نبي عليه السلام د سنت پرته هيڅ لارښود په احوال، افعالو او اقوالو کي د متابعت نسته.

ابو اسحاق رقاشي رحمة الله عليه

فرمايي يو څوک که دا معلومول غواړي چي زه د الله جل جلاله په نظر کي خوښ یم که نه نو د الله جل جلاله د میني نخبه داده چي دی د الله جل جلاله طاعت او دهغه د رسول (صلى الله عليه وسلم) متابعت ته پر ټولو کارو ترجیح ورکړي د دې خبري دلیل د الله جل جلاله دا ویناده:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

[آل عمران ۳۱]

ممشاد دینوري رحمة الله عليه

فرمايي د مرید د ادابو مغز دا دی چي د مشایخو احترام او عزت لازم وگڼي د طریقت د وروڼو د حرمت خیال وساتي د اسبابو زیات فکر نه کوي او پر خپل نفس باندي د شریعت د ادابو پوره ساتنه کوي.

ابو علي روزباري رحمۃ اللہ علیہ

يو چا ورته وويل ځيني صوفيان ساز او سندري اوري او وائي دا زموږ لپاره حلال دي ځکه چي موږ داسي درجي ته رسېدلي يو چي د احوالو اختلاف اثر نه راباندي کوي ده وفرمايل دا يې رشتيا وويل چي دوی ورسېدل خو الله جل جلاله ته نه بلکه دوزخ ته ورسېدل.

ابو محمد عبدالله بن منازل رحمۃ اللہ علیہ

فرمايي څوک چي په شرعي فريضو کي يوه فريضه ضايع کوي الله جل جلاله هغه د سنتو په اضاعت کي اخته کوي او څوک چي د سنتو په اضاعت کي اخته سني هغه ډېر ژر په بدعتو کي اخته سي.

رواجي بدعتونه

خرنگه چي د بدعتو هيڅ شرعي بنسټ نسته هر وخت او هر هېواد کي د هري طبقې او هر طبيعت خلگ د بدعت نوي نوي طريقې راباسي چي شمېر يې ممکن نه دی په اصولي توگه د بدعت پېژندنه او د دې تاوانونه د قرآن او حديث او د پخوانيو بزرگانو د ويناگانو څخه معلومېدو وروسته د بدعاتو تفصيل جمع کولو ته اړتيا نسته خو ډېر خلگ او ناپوهان نه سي کولای چي د بدعت د پېژندنې د اورېدو وروسته دا د خپلي زمانې د رواجي بدعاتو سره برابر کړي چي فلانی کار بدعت دی او که نه.

ځکه ضروري دی چي په هره زمانه کي کوم بدعتونه رواج سي هغه د ټاکلو او شمېرولو وروسته خلگو ته وښودل سي د دې لپاره د اهل سنت عالمانو الحمد لله بې شمېره کتابونه ليکلي دي دا دي خامخا وکتل سي د بهشتي زيور او اصلاح الرسوم کتنه هم کافي ده دلته ځيني رواجي بدعات بيانېږي.

د صلوة و سلام رواجي طريقه

پوښتنه: - په ځيني مسجدو کي ځيني خلک داسي کوي
چي د جمعي د لمانځه يا نورو لمونځو وروسته په جماعت
سره ودريري په لوړ بزغ سره دغه لاندي سلام وايي:

يا رسول سلام عليك يا نبي سلام عليك

او دا رنگه نور دوی دا لازم گڼي په دغه خلکو کي د
ځينو عقیده ده چي نبي عليه السلام دغه مجلس ته راځي
يا هر ځای حاضر او لېدونکی دی ځکه دغه سلام پخپله
اوري او جواب يې ورکوي څوک چي دا رنگه نه کوي پر
هغو ملامتيا کوي او قسما قسم خبرو يې رنگ وربدوي د
دې په پايله کي عموماً په مسجدانو کي جگړه پيدا سي
پوښتنه دا ده چي آيا دا رنگه سلام وړاندي کول په
مسجدانو کي روا دی؟ او د مسجدانو متوليانو ته د دې
اجازه ورکول په کار ده که نه؟

پ:- چيري چي پر دغه ذکر سوې طريقه صلاة او

سلام وويل سي هلته:

١:- نبي عليه السلام راخي.

٢:- ياد راتلو پرته پخيله سلام اوري.

٣:- يا ملايكي دغه صلاة او سلام نبي عليه السلام ته

رسوي په دغه کي کومه خبره صحيح ده؟

ج:- پورته طريقې باندي په ولاړه صلوة او سلام

خرنگه دی او که په ولاړه نه وي بيا يې څه حکم دی؟

٥:- په مسجد کي دننه دغه صلوة او سلام څه حکم

لري او تر مسجد دباند يې څه حکم دی؟

جواب:- تر جواب دمخه په دې پوهېدل په کار دی

چي په اسلام کي ټول عبادتونه لمونځ، روژه، د الله ذکر د

قرآن تلاوت او داسي نور ټولو لپاره يو څه ادا، شرطونه

او حدود سته چي د هغو په لحاظ ساتلو سره که دغه

عبادتونه وسي ډېر زيات ثواب او د دنيا او آخرت کاميابي

ده د دغه حدود او شرايطو څخه که جلا بله لاره خپله

کړل سي بيا د ثواب پر ځای عذاب او گناه ده لمونځ په

ټولو عبادتو کي افضل دی خو د لمر راختلو او لوېدلو په

وخت کي لمونځ حرام دی په ټاکلو رکعتو کي که يو

رکعت زیات کړي دا حرام دی د جماعت لمونځ سنت مؤکده دی په دې سره د لمانځه په ثواب کې اووه ویشته چنده زیاتوب راځي خو که یو څوک نقلي لمونځ په جماعت سره کوي دا منع او گناه ده روژه څومره غټ عبادت دی او ثواب یې زیات دی خو په دواړو اخترو او ایام نحر کې روژه نیول حرام دی د قرآن شریف تلاوت غوره عبادت دی خو د رکوع او سجده په حالت کې تلاوت منع دی او په داسې ځایو کې چې خلک یې اورېدو ته متوجه نه وي په لوړ برغ سره تلاوت ناروا دی همدا رنگه پر نبي علیه السلام درود او سلام غوره عبادت دی برکتونه موجبوي د دنیا او آخرت سعادت دی خو د نورو عبادتو په شان د دې هم اداب او شرایط دي چې د هغو پر خلاف کولو سره د ثواب پر ځای گناه لازمېږي.

الف:- په یاد سوي شکل سره په مسجدو کې د درود او سلام په نامه جنګ او جگړه کېږي دې ته د درود او سلام نمایش ویل کېدای سي درود او سلام ورته ویل صحیح نه دی ځکه چې د ډیرو بډیو د یوځای کېدوله کبله ناروا دي.

١:- تر ټولو اول دا خبره ده چې مسجد د ټولو

مسلمانانو گډ د عبادت ځای دی په دې کې هېڅ فرد یا ډله د فرایضو او واجبو ماسیوا د بل کار اجازه نه لري چې هغه د نورو خلکو په انفرادي عبادت لمونځ، تسبیح، درود او د قرآن شریف په تلاوت کې فرق راوړي که څه هم دغه کار د ټولو په نزد روا او ښه وي فقهاوو په ډاگه کړي دي چې په مسجد کې په لوړ برغ تلاوت یا ذکر کول چې د خلکو په لمانځه، تسبیح یا تلاوت کې فرق راځي ناروا دی. (۱)

ښکاره خبره ده کله چې په مسجد کې په لوړ برغ د قرآن د تلاوت او د ذکر اجازه نسته درود او سلام لپاره څرنگه اجازه کېدلای سي.

۲: - د یوه لمانځه وروسته په اجتماع او التزام سره په لوړ برغ درود او سلام ویل نه د نبي علیه السلام څخه ثابت دی نه د اصحابو کرامو، تابعینو، امامانو او پخوانیو بزرگانو څخه ثابت دی که دا کار د الله جل جلاله او د نبي علیه السلام په نزد غوره او ښه وای اصحابو کرامو، تابعینو او امامانو به یې پابندي کوله خو په ټول تاریخ کې یوه پېښه هم داسې نقل سوې نه ده د دې څخه معلوم سو چې دوی د

۱: شامي، خلاصة الفتاوى

درود او سلام لپاره دارنگه اجتماع جوړول او دا لازم گڼل
بدعت او ناروا گڼي په دې هکله په صحیح بخاري او
مسلم کي د بي بي عايشې رض څخه د نبي عليه السلام وينا
نقل سوې ده چي:

من احدث فی امرنا هذا ما ليس منه فهو رد.

يعني کوم شخص چي زموږ په دين کي يونوی شي داخل
کړي چي هغه په دې کي داخل نه وو نو هغه مردود دی.

او په صحیح مسلم کي د جابر رض روايت دی:

وشر الامور محدثاتها وکل بدعة ضلالة.

يعني بدترين کارونه هغه نوي شيان دي چي پخپله
ايجاد سي او هر نوی ايجاد عبادت گمراهي ده، د عبادت
په نامه په دين کي د يوه نوي شي زياتوب دا معنا لري چي
د نبي عليه السلام بنووني ناقصه دي او د شاه ولي الله
محدث دهلوي رحمته الله عليه په وينا د دين د بدلون لار ده ځکه
اصحابو کرامو او تابعينو په دې هکله د ډېر احتياط څخه
کار اخيستی دی حذيفه رض وفرمايل:

کل عبادة لم يتعبدها اصحاب رسول الله صلى الله عليه
وسلم فلا تعبدوها (الي) وخذوا بطريق من كان قبلكم... الخ.

په دایره کي وي هغه دا ځيني واخلي او دغه الفاظ پر وايي:
 كل حق من حقوق الله من الفرائض والواجبات
 والكفارات و المنذورات بعضها ادیت و بعضها لم تو دالان
 عاجز عن ادائها و اعطيناه هذه المنحة الشريفة على هذه
 النقودات في حيلة الاسقاط رجاء من الله تعالى ان
 يغفرله... الخ.

وروسته دا پر خلكو وگرځول كيږي درې پلا يې پر
 خلكو وگرځوي وروسته نيمې پيسې امام او نيمې پيسې
 پر غريبانو وپشل كيږي.

زيد د يوه مسجد امام دی هغه دا رواج پرې ايښی دی
 وایي چي د دې رواج دليل او ثبوت په شريعت کي هيڅ
 نسته ځکه دا بدعت دی خلک پر زيد ملامتيا کوي زيد که
 څه هم حنفي مذهب دی خو خلک وهاڼي ورته وایي او د
 دغه حيله پر روايت د پلار او نيکه دليل راوړي آیا زيد پر
 حق دی او که پر باطل، د دغه رواجي حيلې څه حکم دی؟
 ځيني پلا د گډ ميراث څخه پيسې راوړل كيږي چي ځيني
 وارثان هغه وخت موجود نه وي ځيني پلا يتيمان کوچنيان
 پاته سي آیا دغه پيسې اسقاط ته راوړل کېدای سي که نه؟

خبرداري: - دا خبره دي په پام کي وي چي دا ټوله خبري د انفرادي درود او سلام په هکله نه دي ځکه په انفرادي توگه د زيات درودو ويلو فضائل په حديث او قرآن کي راغلي دي اصحابو کرامو او تابعينو همداسي کول د دې دپاره نه خو يو وخت ټاکلی دی او نه شمېر څومره چي يې په وس پوره وي هغومره دي وايي فقط د دې په رواجي اجتماعي بڼه باندي نيو که ده.

په اسلام کي تر لمانځه څخه زيات هيڅ عبادت نسته خو د نقلو جماعت ته فقهاوو او امامانو په اتفاق سره مکروه ويلي دي اوس د بل شي لپاره جماعت جوړول او هغه همپس او لازم گڼل. څرنکه روا کېدای سي خصوصاً کله چي کوونکي پر دې باندي د فرضو او واجبو څخه زيات ټينگار ولري څوک چي داسي نه کوي پر هغو ملامتيا کوي دا په هيڅ حال کي روا نه دی بالفرض که دغه کار بدعت نه وای زيات تر زياته يو نقلي کار به وای او پر يوه نقلي کار باندي د فرضو او واجبو په رنگه ټينگار کول او خلگ دې کار ته مجبورول د دې حق نه لري.

الله جل جلاله او نبي عليه السلام چي پر يوه کار باندي

شوڪ مجبوره ڪري نه وي بل شوڪ هم د دي حق نه لري،
پر دي باندي خلڪ ملامتول او پڻغور ور كول يوه مس نقله
كبيره گناه ده دوي په ناپوهي كي داسي كوي فكر نه وهي
چي پخپله د دوي په نزد هم دغه كار زيات تر زياته
مستحب او نقل دي د يوه نقل لپاره ځان په كبيره گناه
اخته كول پوهي نه ده.

۳: - د خطاب الفاظ يا رسول يا نبي كه په دغه عقیده
وي چي څرنگه الله جل جلاله هر وخت او هر ځای حاضر
او ناضر دي د كاینات هر ښخ اوري او ويني همدا رنگه
(معاذالله) نبي عليه السلام هم په دغه الهي صفتو كي
شريڪ دي نو دا ښكاره شرك او د نصاراوو په رنگه
رسول ته د خدای درجه ور كول دي، كه دا عقیده وي چي
نبي عليه السلام دغه مجلس ته راځي كه څه هم د
معجزې په شكل داسي ممكن دي خو د دي لپاره
ضروري دي چي په قرآن او حديث كي د دي ثبوت وي
مگر په هيڅ آيت يا حديث كي داسي يادونه نسته د
ثبوت او دليل پرته له خپله ځانه يوه معجزه جوړول پر
نبي عليه السلام درواغ تړل دي نبي عليه السلام فرمايي:

من کذب علی معمداً فليتبوء مقعده من النار.

يعني څوڪ چي پر ما د درواغو يوه خبره وټري هغه ته په کار دی چي خپل ځای دوزخ وگڼي.

که دارنگه هيڅ غلطه عقیده نه وي بياهم شکمن توري دي چي دغه فاسده عقیده لاره پيدا کوي ځکه د دي څخه ځان ساتل ضروري دی د صحيح مسلم په حديث کي نبي عليه السلام خپل مريي ته ياعبدي ويلو څخه ځکه منع وکړه چي په دغه الفاظو سره خطاب کي د شرک وهم سته البته د نبي عليه السلام د زيارت ومخ ته د خطاب په الفاظو سره سلام ويل د سنت څخه ثابت او مستحب دی ځکه چي هلته د نبي عليه السلام له خوا پخپله د سلام اورپدل او جواب ورکول د حديثو د روايتو څخه ثابت دی.

لنډه دا چي د نبي عليه السلام د زيارت ماسيوا په نورو ځايو کي که د خطاب د الفاظو سره هر ځای د نبي عليه السلام د حاضر او ناصر کېدو عقیده وي دا ښکاره شرک دی او که مجلس ته د راتلو عقیده وي دا پر نبي عليه السلام باندي درواغ او بهتان دي که دغه دواړي غلطي

عقیدې نه وي بيا هم داسي الفاظ ځکه منع دي چي د شرک وهم سته.

بيا پر دغه ناروا کار باندي ټينگار کول بله گناه ده د فرضو او واجبو په رنگه دا ضروري گڼل دريمه گناه ده دارنگه نه کوونکي بي گناه مسلمانانو ته بد و رد ويل او پېغور ور کول خلورمه گناه ده په مسجدو کي په لوړ برغ داسي ويلو سره د نورو خلکو شغل خرابول پنځمه گناه ده.

فتاوی عالمکيري کي راغلي دي:

ما يفعل عقيب الصلوة مکروهة لان الجهال يعتقدونه سنة او واجبة.

يعني کوم خلک چي تر لمانځه وروسته ذکر، درود يا سلام او داسي نور په لوړ برغ کوي دا مکروه دي ځکه چي ناپوهان يې سنت يا واجب گڼي.

د قرآن شريف او نبي عليه السلام د ښووني څخه د ناپوهی له سببه ډېر نیک خلک هم دا گڼي چي دا کار دنبي عليه السلام سره د ميني نخښه ده ځکه دوی گډون پکښي کوي دنبي عليه السلام سره د ميني جذبه بېشکه د قدر وړ ده خو بې ځايه استعمال يې داسي دی لکه يو څوک چي د

الله جل جلاله په مینه کي د ماښام د درو رکعتو پر ځای خلور رکعتونه وکړي او د ځانه سره چورت ووهي چي يو رکعت مي زيات وکړ تر نورو زيات ثواب را رسېږي خو هغه د خپلو درو رکعتو ثواب هم لاسه ور کوي.

لنډه دا چي په اجتماع او لازم گڼلو سره په مسجدو کي په ولاړ په لوړ بڼه سره د درود او سلام ويلو رواجي طريقه د شرعي خلاف د جنگ او جگړې پېلامه ده او مسجدونه د اختلافاتو مرکز گرځول دي ځکه د مسجدو پر متوليانو او د حکومت پر خاوندانو لازم دی چي په مسجدو کي هيڅکله د دې اجازه ور نه کړي که يو څوک غواړي چي داسي وکړي هغه دي پخپله کور کي کوي چي لږ تر لږه مسجدونه د شر او شور او منځني شخړو څخه خوندي وي.

پ: - پورتنی جواب کي په ډاگه سوه چي دغه مجلس ته د نبي عليه السلام راتلل په هيڅ شرعي دليل سره ثابت نه دی دا پر نبي عليه السلام بهتان دی نبي عليه السلام پخپله د دې خبري فيصله په يوه حديث کي دارنگه کړې ده:

من صلی علی عند قبری سمعته و من صلی علی نائیا ابلغته. (۱)

يعني څوک چي زما قبر ته نژدې درود او سلام وايي هغه زه پخپله اورم او څوک چي له ليري څخه درود او سلام استوي هغه (د ملايکو په ذريعه) وماته را رسول کيږي.

ج: - څرنگه چي ذکر او د قرآن شريف تلاوت په ولاړه، ناسته او په پروته هر رنگه روا دی همدا رنگه درود شريف هم هر رنگه روا دی هو يو څوک که په ولاړ درود ويل اړين او د دې خلاف بې ادبي گڼي دا له خپله ځانه يو غير واجب کار واجب گرځولو له کبله ناروا دی خصوصاً چي نبي عليه السلام په لمانځه کي په ناسته د درود ويلو سنت جاري کړی دی بيا په ناسته درود ويلو ته بې ادبي ويل د الله جل جلاله د امر او د نبي عليه السلام د بنووني مخالفت دی دا داسي دی لکه يو څوک چي ووايي چي قرآن شريف يوازي په ولاړه ويل په کار دی په ناسته ويل بې ادبي ده.

د: - د دې جواب په الف برخه کي ښکاره سو چي په ياد سوي طرز باندي سلام ويلو لپاره اجتماع جوړول او دا لازم گڼل د ډيرو گناهو مجموعه ده چي په مسجد کي هم ناروا دی او تر مسجد دباندې هم، فرق دا دی چي که يو څوک په مسجد کي په ناسته مسنون درود او سلام الفاظ

په لوړ بڼه سره داسي ووايي چي په مسجد کي ناست نورو خلکو په شغل کي فرق راځي دا هم ناروا دی او تر مسجد دباندې يې گنجایش سته، والله سبحانه و تعالی اعلم.

هر څوک خپل قبر ته ځي او د خپلو کړو جواب ورکوي په دغه کارو کي ډله جوړول او پخواني پلرني رواجو باندې ضد او بې ځايه ټينگار دي پرېښودل سي په کار دی چي د نبي عليه السلام په ښوونو کي دي غور او فکر وکړل سي د دنيا په ټولو کارو کي زموږ د يو او بل سره جگړې رواني دي لږ تر لږه د الله جل جلاله کور او لمونځ له هر رنگه جگړې او فساد څخه خوندي وساتل سي.

د اسقاط حيله يا دوره

د مړي د قضا سوو لمونځ،، روژو، حج، زکات او نورو واجبو او فرايضو اداينه يا کفارو څرنگه وکړل سي چي مړی يې له گناه څخه خلاص سي د دې بيان د فقه په کتابو کي بشپړه راغلی دی نن سبا په ډېرو ښارو او بانډو کي خلکو يو رواج را ايستلی دی دې ته اسقاط يا دوره وايي ناپوهانو ته

مسلمانانو ګډ د عبادت ځای دی په دې کې هېڅ فرد یا ډله د فرایضو او واجبو ماسیوا د بل کار اجازه نه لري چې هغه د نورو خلکو په انفرادي عبادت لمونځ، تسبیح، درود او د قرآن شریف په تلاوت کې فرق راوړي که څه هم دغه کار د ټولو په نزد روا او ښه وي فقهاوو په ډاګه کړي دي چې په مسجد کې په لوړ برخه تلاوت یا ذکر کول چې د خلکو په لمانځه، تسبیح یا تلاوت کې فرق راځي ناروا دی. (۱)

ښکاره خبره ده کله چې په مسجد کې په لوړ برخه د قرآن د تلاوت او د ذکر اجازه نسته درود او سلام لپاره څرنگه اجازه کېدلای سي.

۲: - د یوه لمانځه وروسته په اجتماع او التزام سره په لوړ برخه درود او سلام ویل نه د نبي علیه السلام څخه ثابت دی نه د اصحابو کرامو، تابعینو، امامانو او پخوانیو بزرګانو څخه ثابت دی که دا کار د الله جل جلاله او د نبي علیه السلام په نزد غوره او ښه وای اصحابو کرامو، تابعینو او امامانو به یې پابندي کوله خو په ټول تاریخ کې یوه پېښه هم داسې نقل سوې نه ده د دې څخه معلوم سو چې دوی د

۱: شامي، خلاصة الفتاوى

په دایره کي وي هغه دا ځيني واخلي او دغه الفاظ پر وايي:
 كل حق من حقوق الله من الفرائض والواجبات
 والكفارات و المنذورات بعضها ادیت و بعضها لم تو دالان
 عاجز عن ادائها و اعطيناه هذه المنحة الشريفة على هذه
 النقودات في حيلة الاسقاط رجاء من الله تعالى ان
 يغفرله... الخ.

وروسته دا پر خلكو وگرځول كيږي درې پلا يې پر
 خلكو وگرځوي وروسته نيمې پيسې امام او نيمې پيسې
 پر غريبانو وپشل كيږي.

زيد د يوه مسجد امام دی هغه دا رواج پرې ايښی دی
 وایي چي د دې رواج دليل او ثبوت په شريعت کي هيڅ
 نسته ځکه دا بدعت دی خلک پر زيد ملامتيا کوي زيد که
 څه هم حنفي مذهب دی خو خلک وهاڼي ورته وایي او د
 دغه حيله پر روايت د پلار او نيکه دليل راوړي آیا زيد پر
 حق دی او که پر باطل، د دغه رواجي حيلې څه حکم دی؟
 ځيني پلا د گډ ميراث څخه پيسې راوړل كيږي چي ځيني
 وارثان هغه وخت موجود نه وي ځيني پلا يتيمان کوچنيان
 پاته سي آیا دغه پيسې اسقاط ته راوړل کېدای سي که نه؟

او د دایرې خلک یې اخیستلای سي که نه؟

جواب: - د اسقاط حيله يا دوره ځيني فقهاوو د داسي چا لپاره ويلي وه چي د هغه يو څه لمونځونه، روژې او داسي نور اتفاقاً قضا سوي وي د قضا راگرځولو موقع يې تر لاسه کړې نه وي د مرگ په وخت د دې وصيت وکړي خو د ده په ميراث کي دومره مال نه وي چي د ټولو قضا سوو لمونځ، روژو او داسي نورو فديه ورکړل سي، داسي نه ده چي د مړي په ميراث کي مال موجود وي هغه دي وارثان و خوري او په لږ پيسو دي دغه حيله وکړي خدای او خلک تېر باسي په درمختار، شامي او د فقه په داسي نورو کتابو کي دا په ډاگه سوي دي ورسره د دغه حيلې په شرايطو کي دا په ډاگه سوي دي چي کومي پيسې چاته د صدقې په توگه ورکړل سي هغه کس د دغه پيسو حقيقي خاوند وگرځول سي چي هر څه په کوي د هغه خوښه وي داسي نه چي محض يوه لاس څخه بل لاس ته د ورکولو لوبه وکړل سي لکه څنگه چي نن سبا په عمومي توگه په اسقاط کي داسي کيږي چي نه د ورکونکي دا اراده وي چي چاته يې ورکوي هغه په صحيح معنا د دغه پيسو خاوند دی او نه د

اخيستونكي دا فكر كېدلاى سي چي كومي پيسي وما ته
راكړل سوي دي زه دهغه خاوند او اختيار لرم.

دوه درې خلك سره كښيني پيسي يو او بل وگرځوي
وروسته ولاړ سي او داسي گڼي چي موز د مري حق پر ځاى
كړى مري له ټولو ذمه واريو شخه خلاص سو خو په دغه بې
ځايه كار نه خو مري ته شه ثواب ورسېدى اونه دهغه د فرايضو
كفاره وسوه دې كوونكي په مفته كي گناهكاره سوه.

په رسايل ابن عابدين كي پر دغه مسئله يوه مستقلة
رساله د منة الجليل په نامه ده په دې كي ليكلي دي:

و يجب الاحتراز من ان يديرها اجنبي الابوكالة كما
ذكرنا و ان يكون الوصى او الوارث كما علمت، و يجب
الاحتراز من ان يلاحظ الوصى عند دفع الصرة للفقير
الهزل او الحلية بل يجب ان يدفعها عازما على تملكها
منه حقيقة لا تحيلا ملاحظا ان الفقير اذا ابى عن هبتها الى
الوصى كان له ذلك ولا يجبر على الهبة. (۱)

لنډه دا چي د دې اولني بنسټ ممكن دى چي يو شه

۱: منة الجليل في اسقاط ما على الذمة من كثير و قليل، جزء رسايل ابن عابدين

صحيح او د شرعي قواعدو برابر وي خو څرنګه چې نن سبا
د دې رواج دی او دا لازم ګڼل کيږي دا بې له شکه ناروا او
د ډيرو فسادو د يو ځای کېدو له کبله د پرېښودولو وړ دی
يو څو فسادونه يې ليکل کيږي:

۱: - زياتره پلا د دې لپاره چې کوم قرآن شريف او
نغدي پيسې اېښودل کيږي هغه د مړي د ميراث څخه
وي او د ميراث حقداره ځيني وارثان موجود نه وي يا
نابالغه وي نو د دوی ګډ ميراث د دوی بې اجازې په دغه
کار کې استعمالول حرام دی په حديث کې دي:
لا يحل مال امر مسلم الا بطيب نفس منه.

که نابالغ د دې اجازه ور هم کړي بيا هم دغه اجازه يې
په شريعت کې باور نه لري او په داسې کارو کې د نابالغ
لخوا د هغه ولي د دې اجازه نه لري چې داسې وکړي بلکه
په داسې کارو کې د نابالغ مال مصرفول د قرآن شريف له
رويه حرام دی:

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ
فِي بُطُونِهِمْ نَارًا

[نساء ۱۰]

ژباړه: - بېشکه هغه کسان چي خوري مالونه د يتيمانو په ظلم سره خبره داده چي اچوي دوی په گيدو خپلو کي اور.

۲: - بالفرض که گډ ميراث وي ټول وارثان بالغ وي او له ټولو څخه د دې اجازه هم واخيستل سي نو تجربه سوي دي چي په داسي حالاتو کي دا معلومول اسان نه دي چي ټولو په خوښه د دې اجازه ورکړې ده او که د خپلوانو او قريبانو د پېغور له بيړي يې اجازه ورکړې ده، دا رنگه اجازه د ذکر سوي حديث له رويه باطله ده.

۳: - بالفرض که دا ټوله خبري نه وي ټولو بالغو وارثانو ښه په خوښه د دې اجازه ورکړې وي يا يوه وارث يا پردي شخص خاص له خپلو پيسو د دې انتظام کړی وي بيا هم له لاندې فسادو څخه خالي نه دی مثلاً د دې فقهي صورت دا کېدای سي چي کوم شخص ته اوله پلا قرآن شريف او نغدي پيسې ورکړل سي هغه د دې خاوند وگرځول سي او دا ورته سپينه کړل سي چي ته د دې خاوند او اختيارمن يې هر څه چي په کوي بيا هغه شخص پخپله خوښه د چا د زور، لحاظ او خيال ساتلو پرته د مړي لخوا و بل چا ته يې همدا رنگه ورکړي هغه بل شخص د دې خاوند وگرځوي

بیا هغه شخص یې دریم شخص ته هغه یې خلورم ته ورکړي خو په دغه رواج کې د دې خبرې هیڅ لحاظ نه ساتل کېږي اول کوم شخص ته چې ورکول کېږي نه ورکونکی دا گڼي چې دا د ده سو او دې یې اختیار لري نه اخیستونکی دا گڼي د دې خبرې صفا نخبه دا ده چې که دغه شخص پیسې واخلي او ځینې روان سې بل چا ته یې ور نه کړي ورکوونکي هیڅکله دا زغملاي نه سي ښکاره خبره ده چې دارنگه ملکیت گړخول نه صحیح کېږي او د ملکیت گړخولو پرته هیڅ قضا، کفاره یا فدیة نه معافېږي ځکه دغه کار یې بې ځایه دی.

۴: - دلته دا هم ضروري دی چې کوم شخص د دې خاوند وگړخول سي هغه د صدقې اخیستلو حقداره وي د نصاب خاوند نه وي خو په عمومي توگه د دې خبرې هیڅ لحاظ نه ساتل کېږي په عمومي توگه د مسجدو امامان چې د نصاب خاوندان وي د هغه په مرسته دا کار کېږي ځکه هم دغه ټوله کار غلط او بې ځایه دی مړي ته د دې هیڅ گټه نه رسیږي.

۵: - بالفرض که د صدقې صحیح مصرف انتخاب کړل

سي او دوی په مسئله هم ښه خبر وي او لاس ته د راوړلو وروسته خپل ځان د دې خاوند او اختيارمن وگڼي وروسته د مړي خیر خواهي په نظر کي نیولو سره یې وبل چاته ورکړي هغه یې دریم ته هغه یې څلورم ته ورکړي په اخیر کي چي دا کوم شخص ته ورسیري هغه د دې خاوند او اختيارمن دی اوس د دغه اخيري شخص څخه دا پیسې بیرته اخیستل نیمې پر امام او نیمې پر فقیرانو وپشل د پردي شخص په ملکیت کي د هغه بې اجازې تصرف کول دی چي د پورته ذکر سوي حدیث له رویه ظلم او حرام دی.

۶ :- بالفرض که دغه اخيري شخص د دغه پیسو په

ویشلو او برخي جوړولو راضي هم سي او دا وگڼل سي چي دغه شخص په زور نه بلکه په خوښه په دې راضي دی بیا هم د هر مړي لپاره دا لازم گڼل او لکه څنگه چي د مړي کفن او ښخول شرعي واجبات دي په هغه درجه کي دا عقیدتاً ضروري گڼل یا عملاً د ضروري په درجه کي لازم گڼل همدا احداث في الدين دی چي د شریعت په اصطلاح کي بدعت ورته وايي او د معنا په حیث سره په شریعت کي بدلون او زیاتوب دی، نعوذبالله.

د دغه رواج په پابندی سره د عامو خلکو او ناپوهانو دا
 جرات کېدلای سي چې ټوله عمر دي نه لمونځ کوي، نه دي
 روژه نیسي نه دي حج کوي او نه دي زکات ورکوي د مرګ
 وروسته دي د یو څو پیسو په ورکولو سره دغه ټوله ګټي
 ترلاسه کړي چې دا د دین د بنسټ وړانولو برابر دی الله جل
 جلاله دي مور ټولو مسلمانانو ته د دین پر صحیح لاره تلو او
 د نبی علیه السلام د سنت د اتباع توفیق راپه برخه کړي.
 پورته ذکر سوو فسادو ته په کتلو سره یوه مسلمان ته
 دا فیصله ګرانه نه ده چې دغه خپله، دوره او د دې رواجي
 رسمونه په ناپوهی ولاړ دي مړي ته د دې هیڅ ګټه نه
 رسیږي او کوونکي یې په ډیرو ګناهو اخته کیږي، والله
 سبحانه و تعالی اعلم.

مفتي محمد شفیع

د لمانځه او دروژو د فديو مسئلې

مسئله: - چا چي د لمانځه، روژې، حج يا زکات لپاره يو وصيت وکړ دغه وصيت د هغه د ميراث په دريمي برخي پوره کول پر وارثانو لازم دی که وصيت د ميراث تر دريمي برخي زيات وي بيا د ټولو وارثانو په اجازه او رضایت پوري اړه لري که دوی ټوله يا په دوی کي يو د دې اجازه ورنه کړي بيا د ګډ ميراث څخه وصيت پوره کېدای نه سي که په وارثانو کي يو نابالغ وي بيا د هغه اجازه هم باور نه لري د ميراث تر دريمي برخي څخه زيات وصيت بايد د دغه نابالغ پر برخه اثر نه واچوي^(۱).

مسئله: - چا چي وصيت کړی وي او دومره مال يې هم پرې ايښی وي چي د هغه په دريمه برخه کي ټول وصيتونه پوره کيږي بيا د وارثانو پر ذمه واجب دی چي د مړي وصيت پوره کړي په دې کي نسستي نه وکړي که د

۱: هدايه، عالمکيري، شامي

مړي د مال په موجودتيا کي د مړي د لمانځه او روژې په فديه کي په اسقاط باور وکړي مال پخپل منځ کي وووشي گناه يې د دوی پر ذمه پاته ده.

مسئله: - د وصيت کولو په صورت کي د فرايضو او واجبو اداينه داسي کېدلای سي:

۱: - د هر ورځي لمونځونه دي د وتر سره شپږ وشمېرل سي او د هر لمانځه فديه پاو کم دوه سپره غنم يا د دې قيمت دی يعني د يوې ورځي د لمونځو فديه لس نیم سپره غنم يا د دې قيمت دی.

۲: - د هري روژې فديه پاو کم دوه سپره غنم يا د دې قيمت دی د روژې مبارکي د روژو ماسيوا که يې يو نذر منلی وي د هغه فديه به هم ورکوي.

۳: - د څومره کلو او څومره مال زکات چي پاته سوی وي د هغه حساب کولو وروسته به زکات ادا کوي.

۴: - که فرضي حج يې ادا نه کړ بيا د مړي د ځای څخه به يو څوک د حج بدل لپاره استوي او د دغه شخص د لاري ټول ضروري مصرفونه به ادا کوي.

۵: - که د يو چا حق ورباندي وي د حق په برابر به هغه

ته ورکوي.

۶: - خومره سرسايي چي پاته سوي وي د هري سرسايي لپاره به پاو کم دوه سپره غنم يا د دې قيمت ورکوي.

۷: - که قرباني پاته سوې وي نو د هري قرباني لپاره د يوه پسه يا بزې قيمت يا د غوا، غويي د يوې برخي قيمت دي اندازه کړي وروسته دي دغه پيسې صدقه کړل سي. (۱)

۸: - که د تلاوت سجدې پاته سوي وي بيا احتياط په دې کي دی چي د هري سجدې په بدل کي پاو کم دوه سپره غنم يا د دې قيمت صدقه کړل سي.

۹: - که د قضا سوو لمونځو يا روژو صحيح شمېر معلوم نه وي بيا په اندازې سره دي حساب ولگوي.

دا ټوله احکام هلته دي چي مړي د دې وصيت کړی وي او د وصيت قدر مال يې پرې ايښی وي که وصيت يې کړی نه وي يا د وصيت د پوره کولو لپاره ميراث کافي نه وي بيا پر وارثانو د مړي د فرايضو او واجبو فديه ورکول لازم نه دی هو که دوی يې پخپله خوښه د مړي سره د خوا خوږی لپاره وغواړي ثواب ورباندي واجبيږي.

مفتي محمد شفيع

د نبي عليه السلام سایه

پوښتنه: - د نبي عليه السلام سایه وه که نه؟ ځيني وعظ کوونکي وايي چي د نبي عليه السلام سایه نه وه د دې ثبوت سته که نه؟

جواب: - که په يوه صحيح نقل سره دا ثابت سي چي د معجزې په توگه د نبي عليه السلام سایه پر مخکه نه جوړېده بيا خو هيڅ مسلمان د دې خبري په منلو کي ځنډ نه کوي خو په دې هکله هيڅ صحيح نقل نسته د حديثو په کتابو صحاح سته او داسي نورو کي د دغه مضمون هيڅ حديث نسته البته په خصائص کبری کي شيخ جلال الدين سيوطي رحمته الله عليه د دغه مضمون يو حديث مرسلأ روايت کړی دی:

باب المعجزة في بوله و غائطه صلى الله عليه وسلم
 "أخرج الحكيم الترمذي من طريق عبدالرحمن بن قيس
 الزعفراني عن عبدالملك بن عبدالله بن الوليد عن ذكوان

ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لم يكن يرى له ظل في شمس ولا قمر ولا اثر قضاء حاجة“ (۱)

و قال في باب الاية في انه صلى الله عليه وسلم لم يكن يرى له ظل، اخرج الحكيم الترمذي عن ذكوان بمثله، ثم قال اي السيوطي ”قال بن سبع من خصائصه ان ظله كان لا يقع على الارض وانه كان نوراً فكان اذا مر في الشمس او القمر لا ينظر له ظل. قال بعضهم و يشهد له حديث قوله عليه السلام في دعائه واجعلني نوراً“ (۲)

خودغه روايت له يوخو وجهو شخه ثابت او باوري نه دی.

۱: - اول دا چي د اصحابو کرامو ومخ ته د نبي عليه السلام ٿوله ٿوند پروت دی د لمر او سپورمی په رها کي د نبي عليه السلام تک راتگ، ناسته او ولاړه په سفر او کور کي لنډه دا چي ټوله پيښي د اصحابو کرامو ومخ ته دي ښکاره خبره ده چي دا پيښي بي شمېره دي بيا کتونکي اصحاب کرام په زرهاوو دي د اصحابو کرامو له عادت

۱: خصائص اول ټوک مخ ۷۱ چاپ دائرة المعارف

۲: خصائص اول ټوک مخ ۶۸، و بمثله ذکره في المواهب نقلا عن الفخر الرازي

رحمة الله عليه، دويم ټوک مخ ۳۹۸

څخه دا هم معلوم دی چي دوی د نبي عليه السلام لږ قدر خبره، نقل او حرکت، آثار او حالاتو د بیانولو ډېر خیال ساتی د دې یقیني غوښتنه دا ده چي که دا پېښه ثابت وای نو د بې شمېره اصحابو کرامو څخه به یې روایت نقل سوی وای خو کله چي موږ د حدیثو په ذخیرې باندي نظر واچوو په دې هکله فقط یو حدیث هغه هم مرسل موندو دغه حدیث هم د سند لخوا بیخي ضعیفه راوځي او دا خبره قوي ښکاره کیږي چي دا پېښه صحیح نه ده.

۲: - دغه حدیث مرسل دی او د محدثینو یوه غټه ډله مرسل حدیث حجت نه گڼي.

۳: - د دغه حدیث اول روایت کونکی عبدالرحمن بن قیس زعفراني دی چي بیخي ضعیفه، درواغجن او د باور وړ نه دی بلکه ځیني خلکو دا هم ویلي دي چي د درواغو حدیثونه یې جوړول پر دغه ویناگانو دي نظر وکړل سي:

قال في الميزان كذب ابن مهدي او ابو زرعة و قال البخاري ذهب حديثه و قال احمد لم يكن بشئ و خرج له الحاكم حديثاً منكراً و صححه و مثله في التقريب و قال في تهذيب التهذيب كان ابن مهدي يكذبه و قال احمد

حديثه ضعيف و لم يكن بشئ متروك الحديث و قال النسائي متروك الحديث و قال زكريا الساجي ضعيف كتبت عن حوثة المنقري عنه و قال صالح بن محمد كان يضع الحديث و قال بن عدي عامة ما يرويه لا يتابعه ثقات قلت قال الحاكم روي عن محمد بن عمرة حماد بن سلمة احاديث منكورة منها حديث من كرامة المومن على الله ان يغفر لمشيئيه قال و هذا عندي موضوع وليس الحمل فيه الاعليه و قال الحاكم ابو احمد ذاهب الحديث و قال ابو نعيم الاصبهاني لا شيئ.

د دې بل روايت كوونكى عبدالملك بن عبدالله بن عبدالوليد دى چي حال يې معلوم نه دى په رواجي كتابو كې دده ذكر نسته.

لنډه دا چي په يوه داسي عمومي پېښه كې د ټولو اصحابو چپ پاتېدل او فقط په يوه مرسل حديث كې د دې ذكر د روايت د بې باوره كېدو او نه ثابتېدو لپاره قوي نخښه ده.

دويم دغه روايت مرسل دى، دريم د دې روايت كوونكى بيخي درواغجن او حديث له خانه جوړوي كه دغه حديث ته له خانه جوړ سوې وويل سي ليري خبره نه

ده او ځيني خلکو چي د سايبې د نه جوړېدو په هکله په دې خبري دليل نيولی دی چي الله جل جلاله په قرآن کي نبي عليه السلام ته نور ويلي دي او نبي عليه السلام په دعاگانو کي اجعلنی نوراً فرمايل نو دغه دليل بيخي د پام وړ نه دی ښکاره خبره ده چي په آيت يا د حديث په دعا کي د نور دا معناه ده چي د دې خاكي دنيا کيفيت او آثار په نبي عليه السلام کي نه وې يا د نبي عليه السلام دعا او خواهش دا وو چي د دې نړۍ د خاصو آثارو څخه بېل سي معاذالله د باد په شان سي بلکه د عاقلانو او عالمانو په اتفاق معنا دا ده چي څرنگه نور د هدايت پوهني او ديد ذريعه ده همدا رنگه نبي عليه السلام د هدايت ذريعه ده څرنگه چي د نبي انتهايي کمال دا دی چي د ده نبوت او هدايت په بشپړه درجه کي وي ځکه نبي عليه السلام په خپلو دعاگانو کي دغه بشپړتيا غوښته او په همدې معنا سره په قرآن شريف کي قرآن او تورات ته نور ويل سوي دي په دغه معنا کي اصحابو کرامو ته د هدايت ستوري ويل سوي دي د دې پرته دغه دعا اجعلنی نوراً ښوونه ټول امت ته سوې ده په دغه دعا کي د نبي عليه السلام

خصوصیت هم پر خای نه پاتیري.

خیني خلکو د سایې دنه جوړېدو دا لامل ښوولی دی چې کومي خوا ته به نبي عليه السلام تلی پر سر مبارک به یې ملایکو یا د رحمت وریځو سایه کوله که دا خبره ثابت سي بیا هم نور صحیح او ډاگیز روایتونه د دې په ټکر کې سته مثلاً د صحیح بخاري په حدیث کې د هجرت په هکله د بي بي عایشې^۱ څخه روایت سوی دی:

”ابابکر قام للناس وجلس رسول الله صلى الله عليه وسلم صامتا فطفق من جاء من الانصار ممن لم ير رسول الله صلى الله عليه وسلم يحيى ابابكر حتى اصابته الشمس رسول الله صلى الله عليه وسلم فاقبل ابوبكر حتى ظل عليه بردائه فعرف الناس رسول الله صلى الله عليه وسلم عند ذلك“ كذا في المواهب، و قال الزرقاني في شرح المواهب و عند بن عقبة عن الزهري ”طففق من جاء من الانصار يحسبه اياه حتى اصابته الشمس اقبل ابوبكر بشئ اظله به“^(۱) و مثله يروى تظليله عليه السلام في حجة الوداع وهو مشهور و مذکور في عامة الكتب.

۱: شرح المواهب للزرقاني اول ټوک مخ ۳۵۰

صديقي کتب خانہ کاسي روډ کوټه

حکده د سايې نه جوړېدو حديث به د دغه روايتو په مقابل
کي غير ثابت وگرځول سي يا داسي به وويل سي چي
مخکي داسي وو خو وروسته دا حال پر ځای پاته نه سو
قسطلاني په مواهب کي همدغه خبره خپله کړې ده حکده د
هجرت د حديث د نقلولو وروسته يې فرمايلي دي:

فظاهر هذا انه عليه الصلوة والسلام كانت الشمس
تصيبه و ما تقدم من تظليل الغمام والملائكة له كان قبل
بعثته كما هو صريح في موضعه. (۱)

يعني دا خبره ښکاره سوه چي پر نبي عليه السلام لمر
اثر کوی او پر نبي عليه السلام باندي د وريځو او ملايکو
سايه کولو چي کومي پيښي دي هغه تر نبوت دمخه دي.

د اولياوو د زيار تو شرعي حيثيت

پوښتنه: - (۱) د عرس لغوي معنا څه ده او د شريعت
په اصطلاح عرس څه ته وايي؟ پخوا د دې وجود وو که
نه؟ دا کله پيل سو؟

۱: زرقاني اول توک مخ ۳۵۱

۲: - نن سبا د هند او بنگال په ځینو ځایو کې مثلاً
اجمیر، برېلي او داسې نورو ځایو کې پر یوې ټاکلې نېټې
یو شاه صاحب پر یوه زیارت کښیني مریدان ورباندي
راټول سي پر زیارت باندي قیمتي پوښن واچول سي
خپمې ودرول سي پر زیارت څراغونه بل کړي د زیارت
شاوخوا خلک د د صاحب زیارت په شان کې نعتونه وايي
اونشا کوي دغه کارونه روادې که نه؟ په داسې عرس کې
گډون کوونکي بدعتیان دي که نه؟

۳: - دلته ځیني پیران داسې هم سته چې خپلو مریدانو
ته د سجدې کولو امر کوي دارنگه امر کوونکي او دغه امر
پر ځای کوونکي مرتد او بې دینه دي که نه؟ ځیني پیران
که څه په خوله داسې امر نه کوي خو کله چې مریدان
سجده ورته کوي دوی منع نه پر کوي داسې پیر لپاره څه
حکم دی؟ آیا دوی د نبي علیه السلام د فرمان په برابر:

الساکت عن الحق کشیطان الاخرس.

نه دي او کبیره گناه ورباندي سته که نه؟ ځیني پیران
خپل مریدان د دې څخه منع کوي مریدان یې نه مني او
سجده ورته کوي کله یې منع کړي او کله حیران ورته

پاته سي خو بياهم عرس نه بندوي چي دغه شرک او بدعت بيخ و خيژي بلکه عرس د ثواب باعث گڼي پير دا هم وايي چي زه خه و کرم خلک له سجدي خخه منع کوم دوی يې نه مني زه معذوره يم.

۴: - پير خه ته وايي؟ داسي شخص پير جوړول او ده ته عقیده ساتل روا ده که نه چي پورتنی کارونه کوي؟

۵: - د الله جل جلاله پرته بل چا ته سجده حرام ده او که په دې هکله خه تفصيل سته ځيني خلک د تحيي سجده روا گڼي ځيني خلک په دې هکله د فتوی تيسير حواله ورکوي او څوک بيا د فتح القدير حواله ورکوي آیا د دغه کتابو حوالې صحيح دي که نه؟

۶: - د بدعت پېژندنه او قسمونه کوم دي؟ کوم بدعت گناه لري او کوم يو يې نه لري؟ که عرس بدعت دی عرس کوونکو ته بدعتي ويلاي سو که نه؟ او د داسي شخص پسې لمونځ څرنگه دی؟ که د بدعت کېدو سربېره بياهم يو څوک عرس نه پرپردي پر دې باندي ټينگار کوي او دا کوشش کوي چي عرس روا او د ثواب وړ وگرځوي دا څرنگه دی؟

۷: - د کوم بدبويه شيانو خوړولو وروسته چي مسجد ته راتلل منع دي څوک چي دغه شيان وڅوري وروسته مسجد ته رانه سي او په جماعت کي ځکډون نه وکړي خو د جماعت نيت ولري د جماعت ثواب ور رسيري که نه؟

جواب: - عرس په عربي لغت کي د وليمې ډوډۍ او نکاح ته ويل کيږي:

كما صرح به القاموس.

نن سبا زموږ په هيواد کي چي کوم عرس لمانځل کيږي يعني د يوه بزرگ د وفات پر نېټه باندي هر کال د هغه پر قبر باندي جمع کېدل او ميله جوړول دا فعل هم ايجاد سوی بدعت دی په اولني وختو کي لا څه چي په وروستني وختو کي هم تر پېړيو پوري د دې نوم او نشان نه وو ډېر وروسته دا ايجاد سو مشهور دا دي چي څرنګه د نورو ټولو بدعاتو اول پلا پېلېدل بد نه وو وروسته د خلکو زياتوب ګناه او بدعت وګرځوی همدا رنگه په دې هکله اول داسي وسو چي شيخ عبدالقدوس ګنگوهي رحمته عليه هر کال د کلير پير مخدوم صاحب رحمته عليه زيارت ته ور تلې خو نېټه به يې ټاکلې نه وه د شيخ په راتګ چي د هغه

مريدان خبر سول دوی هم دلته راتلل بيا خلکو فکر و کړ
 چي د شيخ صاحب سره يو ځای حاضرېدل گران دی يوه
 ورځ يې ورته وټاکله اوس هم منکرات جمع سوي نه وه
 وروسته ناپوهانو خلکو په دې کي دومره زياتوب وکړ چي
 په سوو محرمات، شرک او کفر سره يوځای سوه بيا هر
 ځای د دې رواج سو په دې هکله دوې خبري دي يو دا
 چي د بدعاتو او رواجي منکراتو پرته عرس او بل دا چي د
 بدعاتو او منکراتو سره عرس څنگه دی؟

د اولي خبري جواب دا دی چي په اتفاقي توگه که يو
 شوک د يوه بزرگ زيارت ته همپش هر کال ځي خو نېټه
 يې ټاکلې نه وي او څه خاص انتظام نه ورته کوي بيا هيڅ
 باک نه لري بلکه مستحب او سنت دی په دې شرط چي
 رواجي منکرات هلته نه وي:

لما اخرج ابن جرير عن محمد بن ابراهيم قال قال
 النبي صلى الله عليه وسلم ياتي قبور الشهداء على راس
 كل حول فيقول سلام عليكم بما صبرتم فنعم عقبى الدار.

شاه عبدالعزیز رحمۃ اللہ علیہ پخپلو لیکنو کي فرمایي:

که روز عرس برائے آنست که آن روز مذکور انتقال

ایشیان می باشد از دار العمل بدار الثواب والا هر روز که این عمل واقع شود موجب فلاح و نجات است. (۱)

خو پر یوې ټاکلي نېټې دا ضروري گڼل داسي کار کول چي خلکو ته دا ضروري ښکاره سي او پر نه کوونکو باندي د نیوکي ځای پیدا سي دا یو بد بدعت دی چي د اسلام په اصولو کي یې هیڅ نوم نسته.

دویم هغه عرس چي رواجي منکرات په کي وي او دا د عرس لپاره لازم گڼل کيږي د دې جواب ښکاره خبره ده چي یو خو پخپله بدعت دی بیا په دې کي ډېر مشرکانه کارونه، بدعتونه او گناهوي کيږي چي یو څو یې دا دي:

۱: - خراغ بلول چي د حدیث شریف له رویه حرام دی نبي علیه السلام پر قبرو پر خراغ بلونکي باندي لعنت کړی دی. (۲)

۲: - پر قبر خادر غوړول چي په حدیث کي یې په ډاگه مخالفت سته. (۳)

۱: مجموعه فتاوی دریم ټوک مخ ۶۹

۲: مشکات

۳: بخاري

۳: - د دوی په نامه نذر منل چي مطلقاً حرام دی:

قال في البحر الرائق الاجماع على حرمة النذر للمخلوق ولا ينعقد ولا يشتغل به الذمة وانه حرام بل سحت ولا يجوز لخادم الشيخ اخذه ولا اكله ولا التصرف فيه بوجه من الوجوه.

۴: - د نذر دغه میتايي د برکت لپاره خوړل او وپشل، د بحر الرايق د پورتني بيان څخه معلوم سو چي دغه نذر حرام دی ځکه د دې په حلال او برکتناکه گڼلو کي د کفر اندېښنه سته، والعیاذ بالله.

۵: - ساز او سرود چي د دې پر منع کېدو او غندنې کي بې شمېره حدیثونه سته په تفسیر روح المعاني کي د آیت لهو الحدیث لاندې بې شمیره روایتونه یوځای کړل سوي دي هلته دي رجوع وکړل سي او د شیخ ابن حجر مکي رساله کف الرعاع عن محرّمات اللّٰه والسماع هم پر دغه موضوع کافي او شافي ده پخپله د صوفیانو یوې غټې ډلې دې ته ناروا ویلي دي د دې لپاره دي د مولانا تانوي رحمة الله عليه رساله حقوق السماع وکتل سي.

٦: - د بدکارو بنځو سندري ويل او يوځای کېدل چي پخپله د ډيرو محرما تو يوځای کېدل دي.

٧: - پر قبرو باندي د عامو بنځو جمع کېدل چي په دې هکله په حديث کي فرمايل سوي دي:
لعن الله زوارات القبور.

٨: - پر قبرونو د مجاورو کښېنستل چي د حديثو او فقه په باوري کتابو کي يې منع راغلي ده.

٩: - د قبر طواف کول چي قطعاً حرام دی ملا علي قاري رحمه الله عليه په شرح مناسک باب زیارت روضة القدس کي فرمايي:

ولا يطوف ای ولا يدور حول البقعة الشريفة لان الطواف من مختصات الكعبة المنيفة يحرم حول قبور الاولياء انتهى.

١٠: - د عبادت په نيت سجده کول ښکاره کفر دی او د عبادت د قصد پرته د غټي درجي گناه کبيره ده:
کما سياتی تفصيله.

که پلټنه وسي دا رنگه په سوو گناهونه په دغه عرسو کي ليدل کيږي:

وفي ذلك كفاية لمن اراد الهداية.

حکۀ د کوم وخت څخه چي دا رنگه عرس رواج سوی دی د هغه وخت څخه عالمانو او پخپله صوفیانو چي څېړنه یې کوله د دې څخه منع کوله قاضي ثناء الله پاني پتي رحمة الله عليه چي د ظاهري علوم ماهر او عالم کېدو سرپېره په نقشبنديه کورنۍ کي د مرزا مظهر جان جانان رحمة الله عليه په خليفه گانو کي دی په ارشاد الطالبين کي فرمايي:

”قبور اوليا بلند کردن و گنبد بران ساختن و عرس و امثال آن چراغان کردن همه بدعت است بعضی اذان حرام او بعضی مکروه پیغمبر خدا بر شمع افروزان نزد قبر و سجده کنندگان را لعنت گفته“.

په بريقه شرح طريقه محمديه اول ټوک مخ ۱۲۲ کي ليکلي دي:

”واقبح البدع عشرة وعد منها طعام الميت وايقاد الشموع على المقابر والبناء على القبر و تزئينه والبيتوتة عنده والتغنى والسماع واتخاذ الطعام للرقص واجتماع النساء لزيارة القبور... الخ“.

شاه محمد اسحاق محدث دهلوي رحمة الله عليه په مسايل

اربعين کي فرمايي:

”مقرر ساختن روز عرس جائز نيست در تفسير
مظهري مي نويسد، لايجوز ما يفعله الجهال بقبور الاولياء
والشهداء من السجود والطواف حولها واتخاذ السراج
والمسا جداليها ومن الاجتماع بعد الحول كالاعياد و
تسمونه عرسا“.

اصله خبره هغه ده چي امام مالک رحمۃ اللہ علیہ کړې ده:

مالم یکن یومئذ دینا لایکون الیوم دینا.

ځکه کوم عبادت چي د نبي عليه السلام او اصحابو
کرامو او تابعينو په وخت کي اصل نه ولري هغه عبادت نه
گمراهي ده په رساله قشيره کي د دې خبري په تاييد
کي د طريقي د ډيرو بزرگانو ويناگانې ليکل سوي دي:

قليراجع ثمه و مثله في مفتاح السنة للسيوطي ص ۵.

۲: - د دغه خبرو څخه ثابت سو چي داسي کوونکی

بدعتي او سخت گناهکاره دی.

۳: - د الله جل جلاله پرته بل چا ته سجده ول که د

عبادت په نيت وي بيا بنکاره کفر او ارتداد دی (نعوذبالله

منه) او که د عبادت په نیت نه وي بلکه د عزت په قصد وي
 بیا ارتداد او کفر نه دی خو سخته گناه او شرک ته نژدې دی:
 کذا قال ابن حجر المکی فی الاعلام بقواطع الاسلام
 علی هامش الزواجر. (۱)

و فی المواقف و شرحها من صدق بما جاء به النبی صلی
 الله علیه وسلم و مع ذالک سجد للشمس کان غیر مومن
 به جماع لان سجوده لها يدل بظاهره انه ليس بمصدق و
 نحن نحکم بالظاهر فلذالک حکمنا بعدم ایمانه لان عدم
 السجود یفر الله داخل فی حقیقة الایمان حتی لو علم انه
 لم یسجد لها علی سبیل التعظیم واعتقاد الالوهیة بل
 سجد لها و قلبه مطمئن بالایمان لم یحکم بکفره فیما بینہ،
 و بین الله تعالی و ان اجرى علیه حکم الکافر فی الظاهر
 انتهى. ثم قال نقلاً عن الروضة و لیس من هذا ما یفعله،
 کثیر من الجهلة الظالمین من السجود بین یدی المشائخ
 فان ذالک حرام قطعاً بكل حال سواء کان للقبلة او یفرها و
 سواء قصد السجود لله او غفل و فی بعض صورة ما یقتضی

الكفر عافانا الله تعالى من ذالك انتهي، ففهم انه قد يكون
كفراً بان قصد به عبادة مخلوق او التقرب اليه و قد يكون
كفراً بان قصد به عبادة مخلوق او التقرب اليه و قد يكون
حراماً ان قصد به تعظيمه او الخ.

همدغه مضمون شاه محمد اسحاق محدث دهلوي په
مائة مسایل کي په درو دپړشمي مسئلې کي ذکر کړی
دی او حلبي په شرح منیه کبير کي ويلي دي:
حتى لو سجد لغير الله يكفر.

د دې څخه معلوم سو چي د الله جل جلاله پرته بل چا
ته سجده د پيري سختي درجي گناه ده کوم پير چي
خپل مخ ته دا جاري ساتي که څه هم د دې امر نه ورته
کوي بياهم په گناه کي يې شريک دی بالفرض که خلک
يې خبره نه مني نو دی د څه شي پير دی لږ تر لږه جلا
کېدل ورباندي فرض دی.

لنډه دا چي د داسي پيرانو لاس نيوی (بيعت) حرام
دی چي د شرعي حدودو خيال نه ساتي لکه څنگه چي
امام غزالي رحمته عليه په خپلو زياترو ليکنو کي او رساله

قشريه، عوارف المعارف کي پخپله د تصوف د امامانو د ويناگانو څخه دا ثابت سوي دي.

۴: - شاه ولي الله رحمته عليه په القول الجميل کي د پير يعني کامل شيخ لپاره يو څو شرطونه ليکلي دي په کوم شخص کي چي دغه شرطونه نه وي د هغه پر لاس بيعت کول په کار نه دی خصوصاً په کوم شخص کي چي دغه پورته ذکر سوي خبري موجود وي او گناهونه کوي د هغه پر لاس بيعت کول حرام دی، و ذالك کله ظاهر.

۵: - د سجدې په هکله په دريم جز کي بشپړه خبره وسوه دا خبره خو صفا ده چي د الله جل جلاله پرته بل چا ته سجده حرامه ده په کفر کي يې تفصيل سته په حرمت کي يې هيڅ تفصيل نسته د فتح القدير خوا ته د دې رواينت کول غلط دی.

۶: - بدعت په لغت کي هر نوي کار ته ويل کيږي که څه عادت وي او که عبادت کومو خلکو چي دغه معنا خپله کړې ده هغو بدعت پر دوو قسمو وېشلی دی ښه او بد د کومو فقهاوو په ويناگانو کي چي عيني بدعتو ته ښه

ویل سوي دي هغه د لغت د دغه معنا په برابر بدعت دي
 که نه په حقیقت کي بدعت نه دي او د شرعي بدعت معنا
 دا ده چي په دین کي یو کار زیاتول یا کمول چي د
 اصحابو کرامو او تابعینو د زمانې وروسته سوی وي او د
 نبي علیه السلام څخه د هغه نه قولاً نه فعلاً، نه صراحتاً نه
 اشارهً اجازه نقل سوي وي:

هذا ملخص ما في الطريقة المحمدية وهو اجمع مارايت
 من تعريف البدعة وان اردت التفصيل فراجعه. (۱)

بیا بدعت درجې لري ځیني د مکروه په درجه کي دي
 ځیني د حرام او ځیني د شرک په درجه کي دي پر بدعت
 باندي ټینګار کوونکی په هر حال فاسق دی د ده پسې
 لمونځ مکروه تحریمي دی:

كما في الدر المختار وغيره وخلف مبتدع.. الخ.

۷: - کله چي د دغه شیانو پرېښودل د ده په وس کي
 دی او پرېږدي یې نه وي بلکه جماعت پرېږدي که څه
 نیت یې وي او که نه وي د جماعت ثواب نه ورسیري البته

۱: بریقه شرح الطريقة اول توک مخ ۱۲۸

خوک چي معذوره وي د هغو لپاره هم مناسب دی چي په جماعت کي دي گډون نه کوي چي نورو خلکو ته تکلیف نه ورسیري داسي خلکو ته د جماعت ثواب په کور کي ورسیري انشاء الله:

کما صرح به الفقهاء والتفصیل في رسالتي آداب المساجد. پوښتنه: - د مسجد تر څنگ زیارت دی پر زیارت هره ورځ او د جمعې په شپه څراغونه بلیږي د تیلو انتظام د مسجد د آمدن او د محلي د خلکو په چنده پوره کيږي یوازي د زیارت لپاره دومره زیات تیل جمع کيږي چي د زیارت تر مصرف زیات دي که پاته تیل د مسجد امام خپل شخصي مصرف کي استعمال کړي روادی که نه؟

جواب: - پر قبرو څراغ بلول روانه دی په حدیث کي دي: لعن الله زوارات القبور والمتخذین علیها السراج.

ځکه کوم تیل چي پر زیارت د رڼا جوړولو لپاره جمع کيږي په کار دی چي دا په اصلي زیارت مصرف نه سي البته که په زیارت پوري اړوندي حجرې وي یا پر لاره رڼا ته اړتیا وي هلته یې مصرفولای سي همدا رنگه که د امام

حجره په زیارت پوري اړه لري هلته یې هم مصرفولای
سي که نه بې اجازې بل خای دغه تیل استعمالول روا نه
دی که دا معلوم سي چي خلک دغه تیل د نذر په توګه
زیارت ته ورکوي بیا هیڅ خای هم د دې استعمال روا نه
دی ځکه چي د الله جل جلاله پرته د بل چا نذر حرام دی
او د هغه شي استعمال هم حرام دی چي د الله جل جلاله
پرته د بل چا په نذر کي ورکړل سي:

صرح به في البحر الرائق من كتاب النذر.

پوښتنه: - په مسجد کي دننه کافي رڼا وي او د زیارت
رڼا هیڅ فایده نه لري نو رڼا جوړول روا دی که نه؟ د
پنجشنبې په ورځ پر زیارت ختم کیږي په دغه ختم کي
ګډون څه حکم لري؟

جواب: - پر قبر خراغ بلول حرام دی د قرآن شریف په
ختم کي که نور بدعتونه نه وي بیا په دې کي ګډون باک
نه لري بیا هم پرېښودل یې غوره دی ځکه دغه شيان که
پخپله بدعت نه وي خو وروسته کرار کرار تر بدعت
څخه هم زیات سي.

پوښتنه: - د بزرگانو په سوو زیارتونه دي چي روا او ناروا دواړه رنگه دعاګاني ورته کيږي د دعاګانو لپاره زیارت ته حاضرېدل واجب او فرض ګڼل څنګه دی؟ مړو ته ثواب له هره ځایه رسيږي او که زیارت ته تلل ضروري دی؟ دا رنگه دعا څنګه چي اې فلانکې! ته د الله دوست یې او دهغه مقبوله بنده یې زما لپاره له خدای څخه دعا وکړه چي خپل مرام ترلاسه کړم داسي دعا روا ده که نه؟ پر زیارتو عرس لمانځل کيږي په عرس کي ګډون څنګه دی؟

جواب: - مړو ته د ثواب رسولو لپاره قبر ته حاضرېدل ضروري نه دی له هره ځایه ثواب ور رسيږي البته قبر ته د تللو دوې ګټي دي د عامو مومنانو قبرو ته په ورتللو عبرت، د عزیزانو او قریبانو قبرو ته په ورتللو د عبرت سره د حق اداینه هم، او د بزرگانو قبرو ته په ورتللو برکتونه هم ترلاسه کيږي په دعا کي د قبر خاوند ته خطاب کول په کار نه دی بلکه داسي دعا باک نه لري چي یاالله! د فلاني مقبوله بنده په وسیله زما کار وکړه.

پوښتنه: - زید اوري چي د فلاني بزرګ زیارت ډېر

بنايسته دی زید د سفر وروسته د زیارت لیدلو ته ورځي
دغه تگ یې څنگه دی؟

جواب: - که هلته په بدعتو او منکراتو کې نه اخته
کیري بیاروادی.

پوښتنه: - زید وایي که زما فلانی کار وسو د فلانی
بزرگ پر قبر څادر اچوم او هلته د الله جل جلاله په نامه
نیاز کوم دا څنگه دی؟ که د زید کار د ده په خوښه وسي
پر قبر څادر اچول ورباندې واجب دی که نه؟

جواب: - پر قبر څادر اچول پخپله ناروادی او د دې
نذر کول دویمه گناه ده دغه نذر یې صحیح هم نه سو.

پوښتنه: - په رواجي طريقه هغه مجلس چې په هغه
کې د نبی علیه السلام حالات بیان سي څه حکم لري؟ په
دغه مجلس کې درېدل روادی که نه؟

جواب: - ناروادی که د بدعتو او رواجي ټاکل سوو
کارو څخه خالي وي بیاروادی.

پوښتنه: - شیخ عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ ته د ثواب
رسولو لپاره یوولسمه لمانځل روادی که نه؟

جواب:- ثواب رسول روا دی په دې شرط چي یوولسمه به خاص نه ورته ټاکي.

پوښتنه:- د بزرگانو ارواحو ته د ثواب رسولو لپاره زیارتو ته ډوډی استول کيږي دا روا دی که نه که په خپل کور کي دعا وکړي ثواب یې دوی ته وبخښي آیا په دې سره ثواب کميږي که نه؟ لکه څنگه چي د زیاتره خلکو دا وینا ده چي نیاز تر هغه وخته نه قبليري ترڅو چي یې زیارتو ته نه واستوي.

جواب:- زیارت ته ډوډی استول بې ځایه او بې معنا کار دی ثواب له هره ځایه رسيږي.

پوښتنه:- د محرم په لسيزه کي د امام حسين رض لپاره فاتحه کول څه حکم لري؟ دده د شهادت بیان کول څنگه دی؟

جواب:- د ثواب رسولو یا د شهادت د بیان لپاره د محرم لسيزه ټاکل بې معنا او بدعت دی د یوې ورځي د ټاکلو پرته که یو وخت یې وکړي روا دی او ډېر ثواب لري.

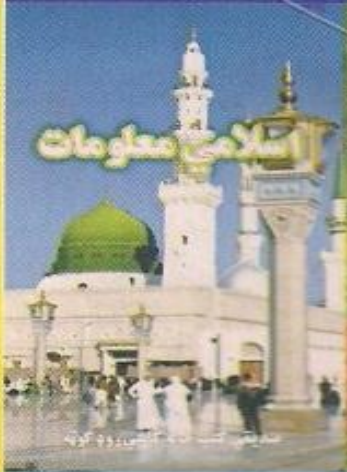
مفتي محمد شفيع

پای

ز مورخ چاره شوي پښتو آثار

د تهرافیک لارښوونه	جنتي او دوزخي د قران په رڼا کي
يو زرو يوه شپه	تعليم الاسلام
دايمي نقشه د کوټي د ښار لپاره	قصص الانبياء
د سعدي حکايتونه	قصص القران
طارق بن زياد	د آخرت ذخيره
محمد بن قاسم	د واده مسئلې
چهار دروېش	تاريخ سردار عالم
امير ارسلان رومي	پښتو اردو لارښود
شهزاده ممتاز او ملکه بينظيره	پښتو انگلش لارښود
پښتو انگليسي قاموس	پښتو دري لارښود
مسخرې ايله دي	پښتو عربي معلم
باطل نامه	پښتو انگلش ټيچر
بخت نامه	گټور معلومات
اسماء بدر	عمومي معلومات
مراسلات افغاني	د پښتنو قبيلو شجرې
پښتانه شاعران	اسلامي معلومات
د خلورو ژبو لارښود	يوسف عليه السلام كيسه
د افغان ښوونځيو پښتو دري کتابونه	ملي هنداره
د نكلو او داستانو کتابونه	په مېوو او سابه سره درملنه
د ټوکو کتابونه	خوندور خواړه
د سندرو کتابونه	د نعتو کتابونه

زمور چاپ شوي آثار

<p>د سنت او بدعت په هکله بهترين کتاب</p> <h2>سنت او بدعت</h2> <p>ليکوال: محمد شفيع صاحب</p> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>	<p>د عربي پښتو معلم</p> <p>ليکوال: پروفیسر عبدالرشید</p> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>	<h2>انگريزي ټوليز</h2> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>
<h2>اسلامي معلومات</h2> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>	<h2>جنتي او دوزخي</h2> <p>د قرآن په رڼا کي</p> <p>ژباړه: محمد شفيق رحمان</p> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>	<h2>پښتو اردو لارښود</h2> <p>ليکوال: محمد نوید</p> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>
<p>د انګليسي ژبې دنده کړي يو ښه کتاب</p> <h2>انګليسي پښتو لارښود</h2> <p>ليکوال: محمد نوید</p> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>	<h2>پښتو دري لارښود</h2> <p>محمد نوید</p> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>	<h2>صديقي پښتو انگلش ټيچر</h2> <p>د پښتو ټوليز سره</p> <p>ليکوال: محمد نوید</p> <p>صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه</p>

Naveed Grafix 0321 8017498 www.Taleemulislam-Radio.com

صديقي کتب خانہ کاسي روڊ کوټه

Handwritten signature

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English